

Supilinna Tirin

Aprill 2023

Nr 21

Eelistad Tirina fotosid värviliselt
vaadata või tahaksid lugeda
varasemate aastate väljaandeid?
Vaata www.supilinn.ee/supilinna-tirin

lk 5 Põhjasoja-aegne matmispaik • lk 13 Supilinna äri: Mülä/Käkk • lk 16 LÄBI LINNA: Supilinn • lk 20 Suur intervjuu: Kairo

Foto: Tõnu Rummel

Supilinna päevadel on kõik platsis

Supilinna päevade melu Emajõe tänaval 2015. aastal.

Supilinna päevad toimuvad sellel aastal 21. korda. Hoolimata sellest, et igal aastal on kahtlane, kas raha saab kokku. Hoolimata sellest, et sageli jõuame öelda: „Ärme enam tee!“ „Supilinna päevad on nagu Viljandi folk, mida pole võimalik ära jätta,“ ütles üks supilinnlane. Äkki tõesti? Sest just siis, kui hakkab raskeks minema, ilmub välja keegi, kes tahab kaasa aidata. Just siis, kui pea on tühi, helistab või kirjutab keegi, et käia välja oma suurepärane idee. Kogukond ilmub platsi.

Selle aasta Supilinna päevade teema ongi „Kõik on platsis!“. Täitsa mitmes

mõttes. Platsipäeval on ju kõik platsis. Sellel aastal löövad lapsed ja noored kaasa Marja mängutäna korraldamisel. Supilinna (naabruse) ärid tulevad nõu ja jõuga appi. Tartusse kolinud ukrainlasi kutsume ukrainakeelsele Supilinna ekskursioonile. Loodame, et platsis on ka linnud, keda kolmapäevahommikul ekskursioonil kuulda ja näha. See on igaühes kindel, et kevad on platsis!

Aitäh kõigile teile, kes te olete panustanud! See on olulisem, kui te arvate.

HELEN HIIEMAA,
Supilinna Seltsi juht

Foto: Tõnu Runnel

Kas linnaosade näitusel Supilinna kujutavale alale võiks paigutada ühe akna ja kassi?

Kuidas möödus Supilinna Seltsi aasta?

Tekst HELEN HIIEMAA

Millega selts eelmisel aastal tegeles? Käes on jälle Supilinna päevad ja aeg on teha eelnevast aastast kokkuvõte.

Eelmise aasta üldkoosolekul muutus juhatuse koosseis ja seltsi juht. On väga hea, kui suudame seltsi vedavaid inimesi vahetumas hoida, et MTÜ juhtimine ei muutuks eluülesandeks ja igaveseks kohustuseks.

Kevadesse jäid XX Supilinna päevad ja nende korraldamine, kuid tegelikult algab Supilinna päevade ettevalmistus juba iga aasta augustis, kui asume koostama rahastustootlusi järgmise aasta festivaliks. Nii

ka seekord. Sedapuhku saime Supilinna päevadeks toetust Tartu linna kultuuri suurprojekti programmist ja kohaliku omaalgatuse programmist. Eks näis, kui kaua seltsi vabatahtlike seltskond suudab professionaalsete kultuurikorraldajatega sammu pidada ja kõiki projektidele seata-vaid tingimusi täita.

Plastitehas ja vabaujula

Üks otsus, mis Supilinna elukeskkonda veel vähemalt järgneva viieteistkümne aasta jooksul mõjutab, oli Oa tänava plastitehase keskkonnalaos pikendamine. Selts osales loa taotlemisega seotud avalikel aruteludel. Kuigi nii naabrid kui ka

Supilinna Selts olid seda meelt, et lärma- kas tootmine Tartu kesklinnas tuleb lõpetada, anti plastitehase omanikele õigus oma tegevust jätkata. Töövõiduks võib pidada seda, et tähtjatu loa asemel anti uus tegevusluba 15 aastaks. Samuti võib tootmine toimuda nüüd ainult siseruumides ja suletud uste taga, et müra ja tolm nii hõlpsalt välja ei pääseks. Seega elame plastitehasega sõbralikult kõrvuti edasi, püüdes üksteise vajadustega arvestada. Praeguse plastitehase krundile on planeeringus ette nähtud kortermajad, aga alles siis, kui tehas seal töö lõpetab. Kui krunt peaks omanikku vahetama, muutub ka selle sihtotstarve ja tööstusmaast saab elamumaa.

Loodetavasti saab lähiaastatel uue ilme Emajõe vabaujula. Arhitektuurbüroo küsis projekteerimiseks ka seltsi sisendit. Palusime rannaala uuendamisel arvestada näiteks sellega, et väärtuslik veeäärne ruum oleks inimeste kasutuses ja parkla koliks kaugemale. Samuti palusime kõrg- haljastust planeerida selliselt, et oleks nii varjulisi kui ka päikesele avatud kohti. Loomulikult ootame kaasaegset taristut

(WC, veekraanid, riietuskabiinid, jäätiseputka) ja eriti tore oleks mingi varjualune, kus meie sügissuplejate kogukond saaks riideid vahetada.

Koostöö linnamuuseumiga

Veel üks väga põnev projekt, millega Supilinna Selts on viimase poole aasta jooksul tegelenud, on Tartu linnamuuseumi linnaosade näitus, mis avatakse 2024. aastal. Oleme kogunud ideid, missugune võiks olla Supilinna kujutav ala näitusel. Eks siis näis, kas õnnestub kuidagi õlletehase lõhn purki pista ja muuseumisse üks kass organiseerida. Ju järgmiseks kevadeks ja Supilinna Tirina ilmumise ajaks saab selgeks! Seniks saab aga igaüks veel näituse jaoks oma ideid esitada. Linnamuuseum tuleb ka Supilinna päevade platsipäevale, et seal meie kõigi lugusid kuulata, pilte ja mälestusi koguda. Kui tahad oma panust anda, tule kohale!

Rahvusvaheline supipäev ja olmeküsimused

Kohe algavad Supilinna päevad, aga sellel aastal leidsime põhjust tähistamiseks ka veebruaris. Nimelt pidasime Supilinnas rahvusvahelist supipäeva. Selts pani Kõrvitsa tänavale püsti oma kõrvitsasupitelgi, ukrainlannad kogusid heategevuseks raha boršimüügiga, Kääk pakkus saia kõrvale suppi ja vahva talisuplejate aktiivgrupp korraldas ujukai juurde ratastel sauna, et jääsupisuplejad saaksid end soojendada. Vahva oli vanu naabreid näha ja uutega tuttavaks saada. Tundub, et hoolimata külmast veebruarist tulevad inimesed ikkagi meelsasti õue. Eriti siis, kui suppi saab!

Peale nende suuremate ettevõtmiste oleme tegelenud ka teiste olmeliste teemadega, nt kaugkütte laienemine Supilinnas ja ülekäiguraja vajadus Kroonuaia silla juures (selle rajamine pidavat kõrguste vahe tõttu olema liiga keeruline, aga äkki mingi võimalus ikka leitakse). Oleme suhelnud ka teiste asumiselsidega Tartus ja väljaspoolgi ja pidanud mitu sisukat koosolekut Emajõe büroohotelli uuendamisploani asjus. Kokkuvõttes on seltsi aasta olnud tõine ja tore.

Tartu linnamuuseum kutsub tartlasi näitust koostama

Kui tahad panustada ühisnäituse „Meie Tartu“ koostamisse, külasta veebilehte <https://muuseum.tartu.ee/tartu-linnamuuseum/meie-tartu/> ja jaga seal oma ideid linnaosade kohta.

Kui soovid näituse jaoks tuua materjale füüsilisel kujul, siis oled oodatud Tartu linnamuuseumisse (Narva mnt 23, K-P 11.00–18.00).

Mis on hästi ja mis võiks paremini olla? Plussid-miinused

Võib rahul olla või on isegi hästi:

- + Oa tänava ümberehitus sai Marja ristini valmis
- + Supilinnase rajatud ujukai Emajõe ääres ja selle aktiivne kasutus ka talvisel perioodil
- + Mitu kenasti renoveeritud hoonet Marja tänaval
- + Rahvusvahelise supipäeva tähistamine veebruaris
- + Konnatiigi taastamise otsus (tööd algavad sügisel)
- + Mülä ja Käki avamine
- + Supilinna päevade ajaks toodud ja alaliselt paigale jäetud pinkislaud kiigeplatsil
- + Kellegi meisterdatud pingid Herne tänava ääres
- + „LÄBI LINNA: Supilinn“ etendus Supilinna tänavatel
- + Rattaringluse rendirataste parkla avamine kiigeplatsil
- + Piiri tänavale tehti ühele poole jalakäijatele mõeldud teerada koos parkimise keeluga
- + Suvel oli Emajõe randa ligipääs ainult Oa tn kaudu, Tuglase tänav jäeti jalakäijatele ja kergliiklejatele
- + Spordipargi uuenduskuur
- + Ülekäigurada Kroonuaia tänaval Botaanikaia vära juures

Teeb muret või nõuab tähelepanu:

- Plastitehase keskkonnavalosikendamine 15 aastaks
- Kohaliku küttepuidu- (ja muude pisisajade) varga karistamatu tegutsemine
- Kohalike kehv teavitamine, kui Herne ja Meloni tänaval liiklus pikaks ajaks suleti
- Jälle lõhuti külakiike, nii et see vajab remonti

Raivo Kullam. 23

Raivo Kullami
karikatuur

Marja tn 16 on Supilinna parim maja 2023.

Parim maja 2023

Tekst ja fotod MART HIOB

Supilinnas ehitati möödunud aasta jooksul edasi ja lõpetati juba varem alustatud projekte. Alustati ka mõne uue hoone püstitamist. Ajalooliste majade kordategemist jätkub veel pikkadeks aastateks, sest korrastamata väärtuslikke vanu hooneid leidub palju.

Eelmisel aastal alustatud ja käesolevaks ajaks lõpetatud hoonetest võib nimetada Piiri tn 5 ja Piiri tn 16a elamut. Kui esimene neist on pigem vana maja uuendamine ja laiendamine,

siis Piiri tn 16a on rõõmsameelne ja väikese eripäraga uus hoone, mis aga sulandub mõnusalt ajaloolisse keskkonda. Vastupidiselt Kapsa tänava arendusele on maja värvitud meeliülendavalt kollaseks ning hoone tänavapoolses küljes on põhihoonest erineva mahu ja otstarbega eenduv osa, mis annab hoonele omapära.

Marja tänaval on lõpule jõudnud ka ajaloolise hoone restaureerimine ja mingil määral ka laiendamine – need on Marja tn 11 ja 16. Samuti on lõpetatud Marja ja Tähtvere tänava nurgal oleva Tähtvere tn 27 maja põhjalik korrastamine. Kõik kolm hoonet on väga hästi välja kukkunud.

Kõigil on taastatud vana eeskujul rõhtlaudis, mida ilmestavad püstlaudisega vahevööd. Aknad on puitraamidega ja ümbritsetud ajaloolise profillaudisega. Katus on valtsplekk (kahjuks mitte ainult käsitsi valtsitud) ning korstnad tellistest. Nende majade vahel oligi seekord parima maja valimise finaali. Teist aastat järjest maandus Supilinna parima maja tiitel Marja tänavas ning see otsustati anda **Marja tn 16** majale, mis oli enne remonti minekut päris halvas seisus. Võib öelda, et põhjalik korrastamine saabus majale viimasel hetkel, sest peale vundamendi oli problemaatiliseks muutunud ka vana plekk-katus, mis kippus lekkima.

Marja tn 11 ja Piiri tn 16a väärivad kindlasti äramärkimist kui väga hästi õnnestunud ja keskkonda sobivad lahendused – esimene siis restaureerimise ja teine uushoonena.

Mis järgmiseks?

Käesoleval aastal on Supilinnas veel terve rida pooleliolevaid hooneid – jõe ääres väliselt juba valminud Oa tn 25 ja Meloni tn 33, Oa tänava lõpus Oa tn 52, Tähtvere tänava pikkade kruntide Supilinna struktuuriga vastuolus olevad hoovimajad Tähtvere tn 35 ja 37. Eks neid saab hinnata tõenäoliselt järgmisel aastal!

Hoonestamata, kuid üld- või detailplaneeringuga hoonestamiseks määratud kruntidest on veel tühjad Herne tn 62a, Kapsa tn 10, Piiri tn 16b, Selli tn 1, Marja tn 20, 32 ja 32a, Oa tn 27 ja 35a elamu ning Oa tn 23 ja 19 ühiskondliku hoone – lasteaia, algkooli või kogukonnahoone – krunt. Kui hästi otsida, leidub veidi ruumi ka tihendamiseks ehk tänaväärsest majast väiksemate hoovimajade lisamiseks. Oa tn 4 // 6 // 6a krundile on tänava äärde endiselt püstitamata juba peaaegu paarkümme aastat tagasi planeeritud botaanika-aia teenindushoone. Suurematest arendustest võib veel lähiaastatel oodata Oa-Väike-Emajõe-Emajõe-Kroonuaia kvartali arhitektuurivõistlust, detailplaneerimist, projekteerimist ja täisehitamist.

↑ Piiri 16a uusehitus sulandub väga hästi ajaloolisesse keskkonda.

← Marja tn 11 restaureerimine on väga hästi õnnestunud.

Foto: Martin Malve

Ühishauda 4 maetud luustike puhastamine.

Põhjasõja-aegne matmispaik tõi põnevust

Tekst MARTIN MALVE, luuarheoloog

Tartus asuti 2021. aasta aprillis rekonstrueerima Oa tänavat. Torustike ja kaablite paigaldamisel aga paljandusid ootamatult inimesi. Ehkki nende leidmine aeglustas ehitustööd, tõi see kaasa palju põnevust nii arheoloogide kui ka kohalike elanike jaoks.

Matusepaiga kohta puudusid iga-aastased varasemad teated. Leiu-tee harukordseks ka asjaolu, et seni avastamata matmispaikadele linnades satutakse väga harva, enamasti on need kirjalike allikate, kaardimaterjali ja varasemate mullatööde põhjal teada. Viimati leiti selline kalmistu Tartus 2018. aastal, kui Kalevi tänaval maja nr 25 hoovi alale hakati rajama uut eluhoonet.

Luustikud leiti Oa tänava linnapoolsest otsast, Oa 1 (tuntud ka kui Merca maja) lähedalt. Kroonuaia tänavast jääb leiu-koht u 100 m ja keskaegsest linnamüürist 200 m kaugusele. Aprillis ja mais järgnesid

arheoloogilised päästekaevamised ning väiksemad jälgimistööd jätkusid Oa tänaval juunini. Uuringutel leiti kaheksa üksikmatust, kaks kaksikmatust ja neli ühishauda. Paraku olid kõik ühishaudad varasemate ehitus- ja kaevetöödega osaliselt juba lõhutud, mida märgib ka segatud inimluude leidmine peaaegu kogu uuringualalt. Skelettide ülesvõtmisel leiti hulk pliist püssikuule, õigeusu kaelariste ja paranemata tulirelvavigastustega luid. Juba uurimistööde alguses püstitati hüpotees, et tõenäoliselt on tegu Põhjasõja-aegse, täpsemalt Tartu 1704. aasta piiramise aegse matmispaigaga. Sellele osundab väga suur surmaaegsete vigastuste hulk, mis oli luustikel märgatav juba esmasel vaatlusel.

Lisaks kalmistule avastati hästisäilinud kalmistu-eelne kultuurikiht, millest koguti arvukalt leide. Ehkki uuringute kesksel alal olid ülemised ladestused arheoloogide saabumiseks juba eemaldatud, õnnestus mitmes kohas väiksemal alal uurida ka kultuurikihi ladestusi.

Ligi kahe kuu jooksul avati terviklikult

või osaliselt kolm üksikmatust, kaks kaksikmatust ja neli ühishauda.

Uuritud hauad

Ühishaud 1 sai kõige enam kaevetöödega kannatada, sellest oli trass juba jõutud läbi kaevata ja skelette oli võimalik dokumenteerida vaid kaevandi profiilis. Kokku tuvastati siin umbes kaheksa lõhutud luustikku. **Ühishauas 2** puhastati välja 16 terviklikult või osaliselt säilinud skeletti. **Ühishaud 3** oli uuritud haudadest suurim, sellesse jäi 44 inimese luid. Kolmes esimeses ühishauas olid surnud visatud ühte auku risti-rästi üksteise peale mitmes kihis: kõhuli, külili ja kärgas, peaga igasse ilmakaarde. **Ühishaud 4** erines teistest matustest – seal olid surnud maetud ridamisi, kuid kahes kihis üksteise peale. Sellest ühishauast puhastati välja 10 luustikku, millest alumises reas oli seitse ja ülemises kolm skeletti. Nii esimeses kui ka teises kihis oli üks maetu kõhuli.

Lisaks ühishaudadele avastati kaheksa üksikmatust, kõik selili-siruli asendis,

Tõenäoliselt vene sõdurite ühishaud.

pead eri ilmakaartes. Neli surnut oli maetud kahekaupa. Neist ühel juhul olid luustikud üksteise kõrval ja teisel üksteise peal selili-siruli asendis.

Korratu matmine ühishaudades 1–3 on kindlasti tingitud langenute suurest arvust: surnuid oli nii palju, et neid ei olnud võimalik korralikult mulda sängitada. Tõenäoliselt maeti ka kiirustades, kuna suvised ilmad põhjustasid surnukehade kiiret lagunemist, ja matjate ohutuse tagamiseks võib-olla ka öösiti. Ühishauad jäid tänapäevasest maapinnast u 1,4 m sügavusele, kuid toona olid hauad vaid u 40–50 cm sügavused. Madala matmissügavuse tingis tõenäoliselt vesine pinnas, hauad täitusid ka välitööde ajal kiiresti veeaga. Kas üksi või kahekaupa maeti kõrgema auastmega sõjamehi, on esemete puudumise tõttu keeruline öelda.

Haudadest leitud esemed

Leide saadi vaid ühishaudadest 2 ja 3, kokku 29 eset. Ühishauast 2 leiti kaheksa 17.–18. sajandist pärinevat õigeusu kaelaristi, mis viitab suure tõenäosusega Vene tsaaririigi sõjameeste ühishauale. Kaela piirkonnast puhastati välja mitmesuguseid

suuri ja väikseid trapetsikujuliste labadega kaelariste. Ühe sõduri kolju juures ja rindkerel oli kolm kannaga nõopi, ühishauast 3 aga avastati ühe mehe kaela vasa-kult küljelt krooniga südasõlg. Võimalik, et temalt pärineb ka raudpannal. Teise samasse hauda maetud sõduri vöö piirkonnas olnud kukrusse kuulusid viis suuremat püssiluku tulekivi ja mõned pise-mad katked, kaks 1666. aastal löödud Rootsi 1/6 ööri ning kaks kannaga pliinõopi. Sellest hauast leiti ühe skeleti juurest ka aas ja kaks haaki, mis pärinevad tõenäoliselt rõivastusest. 17. sajandi või 18. sajandi alguse südasõlg ja rahad on väga tavalised leiud Eesti kirikaedades ja eriti külakalmistutes. Need leiud näitavad, et avastatud hauda võis olla maetud kohalikke eesti sõjamehi. Kuna samas hauas oli

ka üks õigeusu kaelaristiga surnu, oli koos maetud mõlema vaenupoole sõjamehi.

Enim leiti maetute juurest pliist püssikuule, kokku 12, millest mitmed olid keha ja luudega kokkupõrkel muutunud lapi-kuks. Mõned kuulid avastati skeletiosade seest ja koljuõõnest. Püssikuulide läbimõõt varieerus 9–16 mm vahel. Lisaks püssikuulidele leiti kolm väikest malmist välikahuri kuuli, neist kaks koljuõõnest. Püssi- ja kahurikuule saadi ka hua põhjast, kuhu nad olid varisenud pärast surnukehade lagunemist.

Tartu vallutamisel langenud sõdurid

Ilmselt hukkusid mehed 1704. aasta juunis-juulis Tartu piiramisel. Otsustav tormijooks, kus vene sõdurid tungisid üle linnamüüri ees oleva palissaadi rusude, toimus matmispaigale küllaltki lähedal. Linna ründas umbes 18 000 venelast, kaitsjaid oli ligi 4000. Tartu vallutamisel kaotasid vene väed 3000–3400 ja rootsi väed 1400–2000 meest. Enam oli surnuid ründajate seas, keda pidevalt juurde saadeti, viimasel tormijooksul hukkus vallutajaid 2500, kaitsjaid 700–900.

→
Leiud ühishaudadest:
ülemises reas õigeusu
kaelaristid, südasõlg
ja püssiluku tulekivi.
Alumises reas püssi-
kuulid ja kaks väikese
välikahuri kuuli.

↓ Täiskasvanud mehe
parem reieluu püssi-
kuuli haavaga.

Mehe kolju otsmiku-
luu vasakul poolel
oli väikese väli-
kahurikuuli auk. ↘

Foto: Martin Malve

Foto: Janika Viljat

Foto: Martin Malve

Linna langedes läks Tartu Rootsi kuningriigi alluvusest Vene tsaaririigi kätte.

Hauad asusid vene sõjameeste jooksukraavi linnapoolse otsa lähedal – selle kaeviku kaudu tungisid vaenlased kuulide eest varjatuna linnakindlustuste vahe- tusse lähedusse. Laia tänava jõe- poolse otsa juures asunud Vene väravate ja praeguse botaanika- aia piirese jäävat löiku kait- ses eestlastest koosnev Põltsamaa patal- jon, kellest enamik sai hukka. Võimalik, et kolmandasse ühishauda maeti just nende meeste surnukehi.

Ühishaudade leidmine oli erakordne, kuid samas ka oodatav. Aastaid on juurel- dud selle üle, kuhu maeti need tuhanded, kes hukkusid 16.–18. sajandi sõdades, epi- deemiates ja näljahädades Tartus ja selle ümbruses. Siia- maani teame vaid üksikuid ühishaudu linnamüüri sees olevatest kirik- aedadest või eeslinnakalmistutest. Tartu kohta mainitakse varauusaja relvakonflik- tide ja epideemiatega seotud kirjalikes alli- kates, et hukkunuid maeti linnast välja.

Pole teada, kes olid langenute matjad. Ühishauad 2 ja 3 näitavad, et eri poolte sõduritele sai osaks sarnane matmisviis – surnud olid hauda visatud. Vaid üksik- haudade ja ühishaud 4 puhul oli surnuid käsitletud teistmoodi. Kas matmine toimus juba piiramise ajal või pärast linna alistu- mist, ei ole võimalik öelda.

Skeletid viitavad surma põhjustele

Luustikud kuulusid eranditult meestele, kellest enamik olid 17–25 aasta vanused, kuid maetute seas oli ka noorukeid ja vane- maid mehi. Skelettidele leiti vaid surma- vaid vigastusi, kõik maetud hukkusid lahinguväljal või surid varsti pärast taba- must kohapeal haavadesse. Esi- algse vaatluse tulemusena puuduvad luustikel lähi- võitluse jäljed, nt terariista vigastused. Suurel osal tapetutest olid kuulihaavad, näiteks ühe mehe skeletis oli lausa kolm pliiikuuli ja pisema välikahuri kuul. Selliseid vigastusi oli surnutel üle keha: nii koljul, rindkerel kui ka jäsemetel. Pliikuule leiti ka koljude ja suuremate toruluude seest ning kuulid olid kokkupõrkel roiete ja toruluudega luu sageli kildudeks puru- stanud. Mitmel juhul oli löök peast poole ära rebinud. Enamikel juhtudel olid kuulid keha läbinud. Tulirelvavigastuste rohkus skelettidel viitab sellele, et sõjamehi surmati distantilt.

Oa tänava avastus on esimene nii arvu- kas Põhjasõja- aegne sõdurite matmis- paik nii Eestis kui ka kogu Baltikumis. Märkimisväärne luuaines võimaldab luu- del olevate vigastuste põhjal uurida seda, kuidas need mehed hukkusid. Skeletid kan- navad teavet ka sõjameeste eluviiside, toi- tumise ja tervise kohta. Vana DNA uuri- gud võiksid tulevikus anda aimu sellestki, kust Tartu all langenud mehed pärit olid.

Supilinna kalmistu kui arheoloogiline kaitseala

Tekst HEIKI VALK, arheoloog

Põhjasõja- aegne matusepaik Oa tänaval sai teatavaks vaid seetõttu, et torutöid tegeva firma töödejuhataja käitus luude leidmisel kohuse- ja vastutus- tundlikult – jättis tööd seisma ja andis leidudest teada Muinsus- kaitseametile. Oa tänaval läbi ühishaudade kaevatud varasemad torud ja kaablid annavad paraku tunnistust hoopis teistsugusest suhtumisest.

Kahtlemata ei piirdu matusepaik Oa tänavaga – jooksukraavist väljunud sõdurite haudu leidub kindlasti palju laiemal alal. Vene sõdureid võis surma saada ka jooksukraavi kaeva- misel – esialgu, kuni kraav veel madal, olid nad linna kaitsjatele hea sihtmärk. Leitud ühishaudade tõttu kuulub Supi- linna piirkond, kus sõdurite haudade leidmine on väga tõenäoline, alates 2023. aasta veebruarist omaette arheoloogia- mälestisena kaitse alla (vt kaarti).

Mida see tähendab?

Sisuliselt tähendab kaitse all olemine, et kui kaardile märgitud alal, sealhulgas mälestise kaitsetsoonis, on kavas kaeve- või mullatöid, mis ulatuvad sügavamale kui 30 sentimeetrit (torude või kaablite panek, vundamendid, uusehitised), on vajalik arheoloogi kohalolek. Ilma selleta jätkuks surnud sõjameeste luude kopaga üleskaevamine ülimalt tõenäoliselt samal viisil nagu Oa tänava varasemate trasside puhul. Kuigi ka eelmiste muinsuskaitse- seaduste kohaselt tuli inimluude leidmi- sel tööd peatada ja leidudest Muinsus- kaitseametile teada anda, näitab Oa tänava juhtum, et seadusi tihti ei järgita.

Iga töö maksab, ka arheoloogi kohal- olek kaevetöödel. Kuigi muinsuskaitse- seaduse järgi peab arheoloogiliste uuri- gute eest mälestise alal tasuma tööde tellija, näeb seadus ette ka kompensat- siooni. Erasisikule hüvitab riik arheoloogi- lise jälgimise tööd maksumusega kuni 1000 eurot täies mahus. Firmadele hüvi-

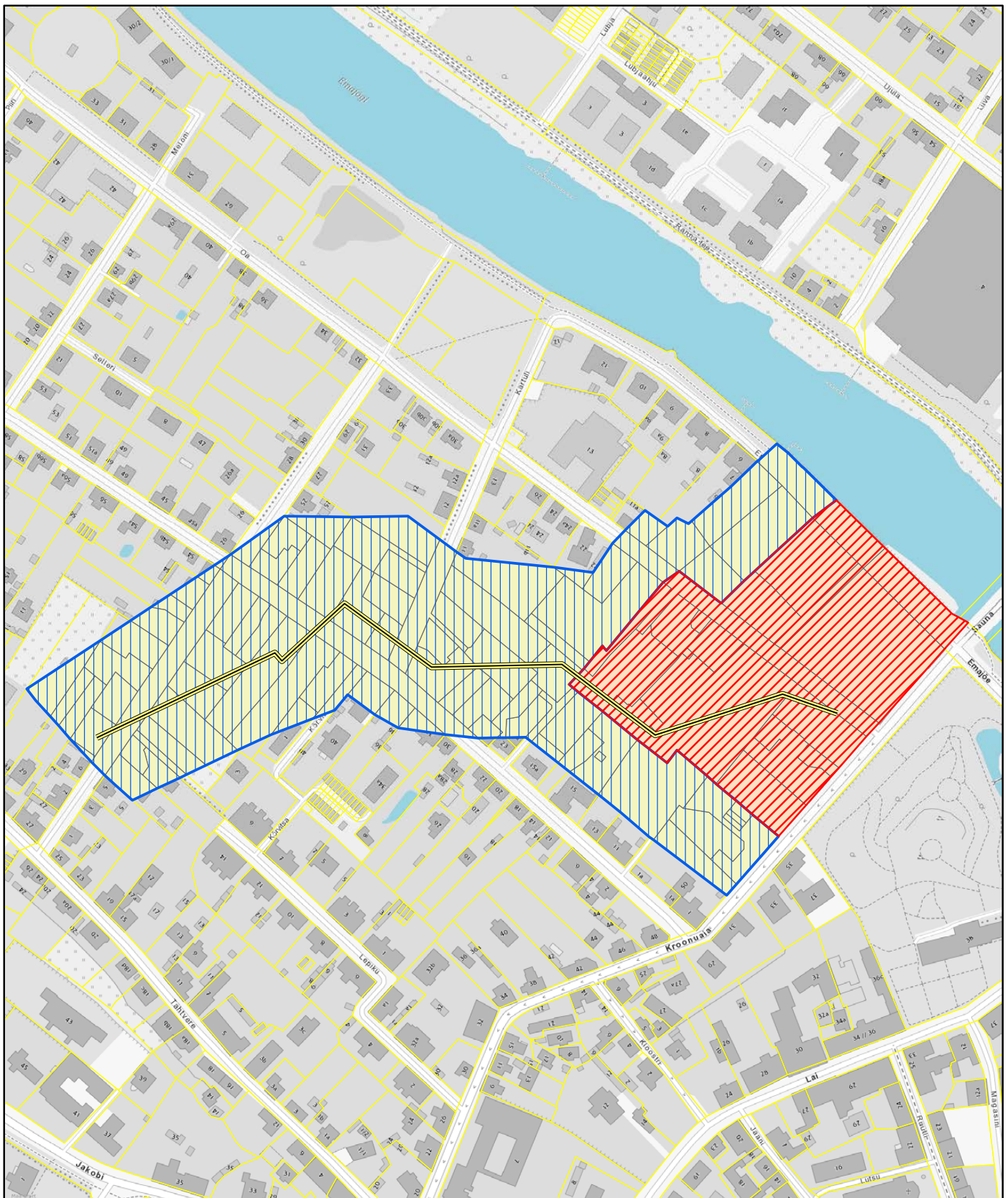
tatakse kuni 1500 eurot, kuid mitte rohkem kui 50% töö maksumusest. Riik maksab hüvitise välja pärast seda, kui omanik on tasunud arheoloogile ja viimane on esitanud Muinsuskaitseame- tile uurimistöö aruande. Enamasti katab hüvitis täielikult arheoloogilise jälgimise maksumuse väiksemahuliste kaevetööde juures, mis eraisikutele ette võivad tulla. Tõenäosus sattuda oma aiamaal või õues tapetud sõdurite luustikele on muidugi väike, kuid sellega tuleb kaitse alla võetud alal Põhjasõja- aegse jooksukraavi ja eriti selle linnapoolse otsa ümbruses kindlasti arvestada.

Mida huvitavat võib maa sees veel peidus olla?

Arheoloogiliseks uuringuks Supilinnas on aga teinegi põhjus. Oa tänava kae- vamisest näitavad, et soist maapinda on aegade jooksul täidetud prügi ja täite- pinnasega. Kuigi Oa ja Herne tänava piir- konda on täidetud valdavalt pärast Põhja- sõda, on Oa tänavalt leide ka keskajast. Põhjust tähelepanuks annavad mõne aasta tagused leiud Tallinnas Kalamajas, kus uusehituste alal tuli ilmsiks tõeline arheoloogiline kullauk. Hilisema ees- linna alalt leiti 15. sajandi prügimägi, mis sisaldas väga rohkelt arheoloogilisi leide – tõelisi haruldusi.

Keskaegse Tartu prügila asukoht ei ole seni teada. Pole kuigi tõenäoline, et selleks oleks kasutatud head põllumaad Ema- jõe oru kõrgetel kallastel. Võib arvata, et rikka hansalinna olmepraht toodi kuhugi Emajõe liigniiskele lammialale. Kaevetöid näitavad, et 18.–19. sajandi täite- pinnas ulatub Oa tänaval kuni Marja, Herne tänaval aga peaaegu Meloni täna- vani. Need leiud lubavad ka keskaegse Tartu prügilat otsida justnimelt Supi- linnast, Emajõe- lähedasest piirkonnast. Samas võiks praeguse Supilinna piires olla ka keskaegse ja rootsiaegse eeslinna kultuurkihti. Arheoloogi pilk sügava- male küündivate mullatööde juures võiks aidata sellelegi küsimusele lahendust leida.

Kui Supilinna kalmistu või vanalinna muinsuskaitseala piires või kaitsetsoonis

on kavas kaevetöid, tuleks ühendust võtta linna kultuuriväärtuste teenistusega (romeo.metsallik@tartu.ee; tel 522 5816, 736 1250). Igal juhul tuleks aga ka väljaspool Põhjasõja kalmistu võimalikke piire ja vanalinna muinsuskaitseala silmad lahti hoida ja Muinsuskaitseametile erilistest vanaaegsetest leidudest teada anda (leiud@muinsuskaitseamet.ee; tel 640 3050).

- Mälestis
- Kaitsevöönd
- Mälestise katastrid
- Kaitsevööndi katastrid
- Piiramiskraav 1704
- KÜ 2022

0 50 100 m

Muinsuskaitseamet
Aluskaart: Maa-amet 2022

Kuupäev: 10.03.2022

Supilinna sportlased

Tekst HILLAR KÄSPER

Vettehüpped linnaujulas 1929. aastal. II maailmasõjas ujulahoone hävis ja taastati lihtsustatud kujul.

Foto: ERM FK 2821:87

Ma ei tea, kas keegi on olnud huvitatud Supilinnas elanud sportlastest. Paljud neist leidsid siin ajutise kodu õpingute aegu Tartu Ülikoolis. Teen väikese tagasivaate neile, keda ise mäletan. Minu meenutused jäävad ajavahemikku 1949–1962.

Olev Remsujev (nüüd siis Remsu) on kirjutanud Supilinna poistest, aga tema raamatus ei leia ma ühtki sportlast, välja arvatud Ivo Kikas. Muide, Ivo ei olnud selline riukukk, nagu Olev teda kirjeldab.

Ma ei tee mingit pingerida, vaid alustan oma kodutänavast. Tol ajal Piiri tänaval elanud Arvo Kütt oli suisa autoriteet, heas mõttes muidugi. Tõsine spordimees, tema põhiala oli suusatamine ja ta oli kahekordne Tartu maratoni võitja.

Valter Tennisson, minu pinginaaber algkooli päevilt, oli samuti kahekordne Tartu-Kääriku maratoni võitja. Väga sitke poiss. Vaatamata lühikesele kasvule tundis end hästi ka teistel aladel.

Kui jutt juba läks suusatamisele, siis tuleb kindlasti ära märkida perekond Abelit. Nende eestvedamisel valmis korvpalliväljak Emajõe ääres. Kui väljak vaba, saime seal poistega palli mängida.

Silmapaistvad sportlased

Erna Abel – loendamatu kordi olnud tali-spordialadel Eesti meister, hea treener.

Agnes Nopasson – mitmekülgne sporditüdruk, kes oli kibe käsi ka veesuusatamises, hiljem hinnatud treener.

Kaunitar Helle Ritsing – samuti sitke suusataja, aga ei olnud võõrad talle ka teised spordialad. Kui olnuks toona missivalimised, teinuks Abeli tüdrukud tegelikult laua puhtaks – kõik olid ilusad.

Agnes Adamson – väga karm sporditüdruk. Tema tulevane abikaasa Anti Levandi oli lisaks suusatamisele ka võrkpallimängija Pärnu noorte meeskonnas. Noorte meistrivõistlustel või kuue linna turniiril sai nendega madistatud. Vintsked vennad, pärnakad on võrkpalli alati hästi mänginud.

Hubert Pärnakivi – tema saavutusi üles lugeda oleks tõeline katsumus. Piisab, kui arvestada kokku ümber Viljandi järve jooksu võidud, mida oli tal lausa 11, lisaks veel legendaarne 10 000 m jooksu võit NSVL-USA matšil.

Heldur Laurits – rinnuliujumises (ja mitte ainult selles) ilma teinud ujuja.

Aldur Raudva – veemotosportlane, kes püstitas korduvalt maailmarekordeid, Eesti rekorditest rääkimata.

Andres Truupõld – riistvõimlemise fenomen.

Linda Kepp-Ojastu – uskumatu välejalg. Et toona NSVL koondisesse pääseda, pidi teistest ikka peajagu üle olema.

Toivo Ormisson – samuti minu klassivend algkooli päevilt, tegi ilma sõudjana nii „suure kodumaa“ kui ka Eesti meistrivõistlustel.

Aime Kraus-Tobi – kibe käsi korvpallis.

Koos Selma Multeriga olid fantastilised tagamängijad TRÜ esindusnaiskonnas.

Arne Laos – Tartu „Kalevi“ korvpallur, ka Eesti koondise mängija, hiljem tubli treener.

Ülo Laumets – samuti korvpallur, suure „Kalevi“ meeskonna kapten omal ajal.

Vettehüpped Emajõel

Kas on veel inimesi, kes mäletavad, et praeguseks renoveeritud linnaujula asus kunagi mõnevõrra kesklinna pool ja sealt ei puudunud isegi hüppestorn? Ma ei tea, kas Eestis üldse enam tegeletaksegi sellise spordialaga nagu vettehüpped, aga Tartus oli see omal ajal olemas. Treeneriteks olid Harri Tampere ja Mihkel Leibur. Sattusin sinna treeningrühma oma klassivenna Juhan Marki õhutusel, aga mulle väga meeldis akrobaatika, mis oli treeningute üks osa. Ma ei mäleta enam kõiki trenni-kaaslasi, aga Agu Tani oli ikka kõva tegija. Tõsi küll, ta ei olnud Supilinna poiss.

Ühel suvepäeval oli meil tund ujulas, kus lisaks tornile oli veel meetrine hoolaud. Ju oli see selline vaatepilt, et meie hüppeid jäid vaatama alleel jalutanud inimesed – igatahes oli jõe vastaskallas tihedalt inimesi täis.

See ei olnud kaugeltki täpne loend nendest sportlastest, kes Supilinnas elanud, samuti ei toonud ma välja nende n-ö teenistuslehti. See on meenutus minu pilgu läbi nendest toredatest inimestest, kes on jätnud oma kustumatu jälje Supilinna ja Eesti spordi ajalukku.

Tähtvere puhkeparki arengutest

Tekst AULI SOLO

Ilmselt on meie head naabrid supilinlased märganud, et kogu puhkeparkis käib pisut suurem toimetamine kui varasematel aastatel. 2019. aasta lõpus valmis Tähtvere puhkeparki arengukava ning oleme selle alusel oma eesmärgid ellu viimas.

Tähtvere puhkepark on osa piirkonna rekreatsioonikeskusest, mis piirneb lisaks puhkeparki alale (ca 54 ha) ka Emajõe vabaujula, Eesti Maaülikooli, Supilinna tiigi jm aladega. Eesmärgiks on vaadelda seda kõike ühtse rohe-, spordi-, ja vaba aja alana. Lähtume arendustes põhimõtetest väärtustada kultuuri ja koostööd ning mitmekesistada tegevusvõimalusi, tegutsedes samas kooskõlas loodusega.

2021. a sügiseks valmisid spordiparki, laste- ja noorteparki ja skeitparki visuaalid ning dendroparki uuringud ja hoolduskava, 2022. a kevadel ka dendroparki eelprojekt. Eelmisel aastal alustasime spordiparkis maastikuratta krossiraja projektiga ning sügisel juba ka uue väljõulinnaku ehitamist.

Kõige mahukam töö ongi uue väljõulinnaku ehitus, mis valmib juunikuuks. Ala uueneb täielikult, tegevust leiavad seal edaspidi nii lapsed, erivajadusega inimesed, eakad, sportlased kui ka tavaharrastajad. Alles jäid ka ronimissein ning tasakaaluliin. Spordiparkis on selle aasta algusest ka kaasaegne konteiner-WC, millest oli väga puudus. Samuti on uuendamisel spordiparki valgustus. Oleme esitanud ka taotluse toetuseks, et ehitada uus olmemaja tänase vana katlamaja asemele ning korrastada sealne ümbrus ja muuta veidi turvalisemaks.

Skeitparkis valmib kevadeks ka täiesti uus *pumptrack*'i rada – see saab olema lähikonnas suurim. Kuna vineerist

Eelmisel aastal alustasime spordiparkis maastikuratta krossiraja projektiga ning sügisel juba ka uue väljõulinnaku ehitamist.

skeitpark on suuresti amortiseerunud, loodame selle asemele lähiaastatel ehitada uue betoonist skeitparki.

Muutused dendroparkis, ujulas ja laululaval

Dendroparki eelprojektist lähtudes alustame ka seal väikeste sammudega tegevusi. Oleme pidanud kõige tähtsamaks luua dendroloogiline õpperada, korrastada suunaviitade süsteemi jmt.

Emajõe vabaujula on samuti projekteerimisel, eeldatavalt hakatakse seda korrastama ja ehitama järgmisel aastal. Lähiaastatel loodame luua ka erinevate parkide vahel ühendusteed ning korrastada teede taristut.

Ka laululava saab veidi värskendust nii sellel kui ka järgmisel aastal, et tähistada 2024. kultuuripealinna aastat ning võõrustada laulupidu. Püüame koostöös kontserdikorraldajatega siia tuua erinevaid üritusi ja kontserte, et elustada just selle jaoks loodud Tartu laululava ja meelitada siia eriilmelist publikut.

Selle aasta 17. juunil toimub Tähtvere puhkeparkis kogupereüritus „Tartu liigub“! Siis tutvustame kõike, millega siin on võimalik tegeleda. Olete kõik väga oodatud!

Foto: Brit Peensoo

Aprilli alguses oli väljõulinnaku ehitus täies hoos.

Talisuplejad ujuvkai peal.

Supilinna talisuplejad

Tekst ja foto AIVAR KLAOS

Talisupluse või külma vee karastusega alustada pole kunagi hilja! Mis siis, et aprillikuu on käes ja päike teeb kõrgemaid kaari üle taeva laotuse.

See on parim aeg hommikuti enne tööleminekut nautida aega iseendaga või võtta ette väike varakevadine jalutuskäik ja suplus koos sõbra või elukaaslasega. Öues on tunda juba kevade hõngu armsal Emajõel ja tõusva päikese kiired põsel on kui kevadise kärbsse kōditus, mis õrnalt ärritab su nahka. Kalamehed on särje- ja latika-püügihooajaks ennast juba jõepervele sättinud ja vaatavad ajaviiteks, kuidas himurad isaspardid kambakesti emmesid taga ajavad. Kevadlinnud hakkavad valjude hääletsustega oma territooriumi kuulutama ja üksteisele armastust avaldama. Konnapoisid-tüdrukud tõestavad oma

kohalolu kaugale kostuva trummi-põrinaga. Koprapioss poseerib meeleldi aeg-ajalt supluskaie kõrval piltnikele lausa paari meetri kauguselt.

Vares Jaak oma elukaaslasega aga ehitab puulatvadesse pesa ja sätib ennast keha kergendama aeg-ajalt just täpselt sinna, kus sa alt läbi jalutad. Aga loomulikult ei tee ta seda paha pärast, vaid ta tahab sulle õnne saata. Sest juba vana-rahvas rääkis, et kui lind sulle pähe laseb, siis see pidavat inimesele õnne tooma. Uuema aja rahvas räägib, et siis pidavat

Sa ei karda enam külma ja ei pea enam talvel turi kõssis, pea õlgade vahel ringi käima.

uue kuu elektriarve väiksem tulema. Nii et ärgem pahandagem nende peale, kui selline asi peaks juhtuma, vaid olgem hoopis õnnelikud ja püüdkem neile vastutasuks naeratada.

Hommikune karastus

Mis saab olla parem ja ilusam virgutus eelseisvaks tööpäevahommikuks kui esimesed päikesekiired, mis tervitavad sind jõevee peal sädelevate kristalsete pinnavirvendustega. See on justkui veevane ürgne kutse: „Tule ja võta mind!“ Ennast varahommikuse härmatisega kaetud Supilinna suplussillalt jäisesse vette libistades tunned hetkeks, kuidas külmanooled tungivad läbi naha sinu kehasse justkui pisikesed vibukütt Väleki nooled. Aga mõni valu on kohati ju ka mõnu ja tasakesi saabub ka rahu, hakkad jälle rahu-likumalt hingama. See tunne teeb silmad ette mistahes naudingule, eriti kui tead, mis tegelikult pärast järgnema hakkab.

Järgneb inglil puudutus! Tunned, kuidas jäisest veest väljudes su varbad ja jäsemend hakkavad su keha külge tagasi kasvama. Samal ajal kuivatad juba oma keha ja naudid täiega hetke, sest oled kui uuesti sündimas. Nihutasid enda jaoks veidi piire. Sul ei ole üldse külm. Tagasi mõeldes pole ju olnudki. Kui, siis vaid hetkeks. Pigem oli see vast lihtsalt väike kartus teha esimene samm redelilt külma vette. Mõtled endamisi – jälle tehtud! Maailma parim hetk!

Järgmine kord oled juba pisut kauem. Su vaim saab virgeks ja selg sirgeks. Muremõtted või eelseisvad päevad lahendamatuks tunduvad tööülesanded leiavad peas iseenesest lahenduse. Ja seda juba enne, kui tagasi kodus teeklaasi kuuma veega täitagi jõuad. Tunned, kuidas suu-nurgad on juba varahommikul ülespoole kistud. Teed elukaaslasele musu ja lähed tööle. Päev saab imelise alguse!

Järgjendalt harjutades ja järsult karastamisega mitte väga liiale minnes oled tervem. Unusta nohu ja tavapärased külmetushaigused! Sa ei karda enam külma ja ei pea enam talvel turi kõssis, pea õlgade vahel ringi käima ja vabaned selle tõttu ka kangekaelsusest. See kõik on päriselt ka tõsi, aga ega enne vist ei usu, kui ise järele ei proovi.

Liitu teiste suplejatega!

Harjutamine teeb meistriks! Ja kui tahad meistriks saada, siis liitu meie Facebooki grupiga „Supilinna talisuplejad“. Selle grupi kaudu saab kõige muu vahele ka pisut kasulikke näpunäiteid ja häid soovitusi talisupluseks. Muidugi ka infot mõningatest vastunäidustustest, et olla teadlik ka selles osas. Kõik head ja aktiivsed talisupluse entusiastid on meie supluskaile ja gruppi alati oodatud!

Õhtul Mülä, päeval Käk

SUPILINNA ÄRI

Tekst ALIIS LIIN

Supikas on lõpuks saanud selle, millest siinmail nii ammu unistatud on – täitsa oma kõrtsi. Aga nagu unistustega ikka, nendega tuleb ettevaatlik olla, sest nad võivad täide minna veel võimsamini, kui oleks osanud tahta.

Sel korral tähendab see, et õhtul tegutseva kõrtsiga sündis samadesse ruumidesse kohe ka kohvik ja pagarikoda, mis oma kundesid ootab päevasel ajal. Nagu äridega siin ikka kipub olema, siis päris keset Supilinna neid keegi naljalt rajada ei julge, tehakse ikka ääremaile. Nii läks ka meie uue kõrtsu ja kohvikuga, mis said kodu jõe ääres, Emajõe ja Kroonuaia tänava punastest tellistest nurgamajas, millel aadressiks Kroonuaia 76.

Uue koha omanikud on Tartus juba teada-tuntud tegijad – neile kuulub ka Emajõel ujuv kultuuribaar Naiiv. Üks kolmest mehest – Martin Maatee – on ise supilinnlane ja kõige enam hingega siinset kohta arendamas. Enda sõnul on ta juba

Hommikuselt õdus olemine Käkis ja õhtune melu Mülä baaris.

ammu mõelnud Emajõe äärde mingi koha teha – ennekõike vast kalakohvik, sest Pärnust pärit mehele see, et Tartus keegi eriti kala teha ei oska ega tee, kohe üldse ei meeldi.

Aga läks hoopis nii, et samal ajal kui pealinnas Patarei kindluses peetud *pop-up*-kohvikust jäi üle sobiv baarivarustus, avanes ka võimalus rendile võtta 1880. aastatel ehitatud maja, mis oli viimase aja tühjalt seisnud, aga kus omal ajal on olnud nii puidu-, saapa- kui nahavabrik. Ja nii oligi lõpuks tähtede seis Supika päris oma kõrtsi sündimiseks soodne.

Nimelugu

Supilinnaste seas laineid löönud uue koha nimekonkursilt päris seda kõige-kõigemat nime ei tulnud ning tegijad pidid omakeskis uued nimetalgud tegema. Ja üht-äkki sai ilmselgeks, et kui on Tartu koht, olgu ka nimi tartu murdes. Sealt edasi juba sündisidki Mülä ja Käk – mülä tähendab kohalikus keeles nii paksu suppi kui ka jutumula või otse öeldes möla ja kääk taignast pätsikest. Ja nüüd ongi kaks eri kohta – päeval Käk, õhtul Mülä – ühes ja samas ruumis. See on keskkonnasäästlik

Fotod: Angela Kits

mõtlemine, taaskasutus ja kokkuhoid oma parimas vormis, muu hulgas võimalus pagarikojas üle jäänud saiakesi õhtuse müla kõrvale väärindada.

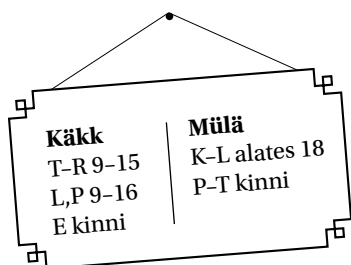
Et asi veel keerulisem oleks, siis Käkis ei pakuta mitte ainult kække, vaid ka müla. Iga päev on menüüs uus päevasupp, mis on esipuhku vegansupp, aga juustu ja sinki saab ise juurde panna. Hea tõhus kraam, millest saavad kõhu täis ka teistpoolt jõge tulevad spordimehed. Peagi on kavas menüüsse võtta ka toorpuhud. Käkis on pagari ja kokana ametis Martini abikaasa Maarja, nii et retsepte saab edasi arendada vahetpidamata. Nende koer Bimbo käib siin ka igapäevaselt tööl, Käksi ajal vähemalt.

Mis edasi?

Ja plaane on veel omajagu. Kohe-kohe tuleb hakata hoovi korda tegema, et seal suvekohvikut saaks pidada. Kindlasti tulevad sinna permapeenrad, et ürdid oleks omast käest võtta, ja kui lubatakse, ka väike kasvuhoone. Päril Supika oma asjana võiks seal olla kogukonnalaud, kuhu omad on igal ajal oodatud omadega kokku saama. *Barbecue* tuleb ja muidugi ka vegantoidud, söögi ja joogi serveerimiseks on plaanis teha aknaluuk. Kindlasti saavad lapsed ka oma ala. Ja veelgi kaugemaid plaane on palju-palju. Loode-tavasti õnnestub ka maja teine korrus kasutusele võtta ning teise korruse kõrgusele ehitada terrass, kust on vaade ka jõe. Ja teatrit võiks teha, selleks on võimalusi nii õues kui majas sees ning mõned koostöömõtted tegijatega ka juba küpsemas.

Nüüd, kui Supikas on oma kõrts ja kohvik, saab hakata tekkima ka sellega seotud kohapärimus. Juba praegu on Supilinna rahvas koha omaks võtnud. Kohe nii omaks, et kui esialgu oli mõte seal ka kultuuriprogrammi pakkuda, siis üsna pea sai selgeks, et ega sel suuremat mõtet polegi, sest esinejad kipuvad inimeste omavahelisi kokkusaamisi ja jutuaajamisi pigem segama.

Küllap meil kõigil on varsti oma jutud ja mälestused, kus kesksel kohal on kohtumised just Mülas või siis Käkis. Oma tõsise panuse kohapärimuse tekkimisse andis juba Käksi kõige esimene klient, kellele lahkuma asudes ukse link pihku jäi. Ja kohe nii põhjalikult, et ust enam lahti ei saanudki ning välja tuli astuda akna kaudu. Ja see kõik on alles algus.

Kroonuaia 76 on alati olnud äripind

Tekst TARVO HIIEMAA

Kuna Kroonuaia 76 hoone (õigupoolest kogu krunt) vahetas hiljuti omanikku, akendelt kisuti plekktahtlid eest ja üle väga pika aja alustati taas äriga, on paslik heita kiire pilk hoone ajaloole.

Kroonuaia 76 hoone asub Supilinnas ajaloolisel kinnistul nr 214 praeguse Emajõe, Oa, Kroonuaia ja Väike-Emajõe tänavate vahel. Ka praegu on krunt oma ajaloolistes piirides. Kõik tol ajal olemasolevad Kroonuaia tänava äärsed kinnistud, v.a 214 olid hoonestatud juba 1786. aastal.

Krundi hoonestamine

Varasemalt on teada, et kinnistu 214 kuulus kaupmees Matuškini. Temalt kavatses selle osta raehärra Peter Schmalz, kuid jättis kokkulepitud summa maksmata. Seejärel ostis kinnistu 1768. aastal enampakkumisel voorimees Peter Kirs.

1826. a ostis kinnistu voorimees Nolge, ka siis oli veel krunt hoonestamata. 1832. aastal lubas kammerkohus voorimees Nolgel ehitada krundile puitelamu ja värava. Voorimehe pisike majake asus praeguse Kroonuaia 76 kohal. 1855. aastal oli kinnistul kaks elamut, kaev, juurviljaaed ning ühe katuse all olnud tall ja küün.

Kroonuaia 76 ehitati tisleritöökojaks

1870. a omandas kinnistu ehitusmeister Friedrich Hübbe ning asutas sinna lauavabriku ja tisleritöökoja. Järgnevatel aastatel kerkisid krundile väike sepikoda koos elutubadega, uus elamu (Kroonuaia 70), masinamaja koos auru- ja tisleritöökojaga (Kroonuaia 76, ehitati 1883. a), saevabrik ja Oa tänava poolsesse külge tollakuurid.

1889. a omandas kinnistu Tähtvere mõisa omanik von Wulf, kes pidas saevabrikut edasi. 1920. a andis Tartu Linna-

Foto: Tartu Linnamuseum, TM F 1075:21

1960.–1970. aastatel tehtud fotol on Kroonuaia 76 hoonel näha tuhmunud silt „Saapavabrik Astra“.

24.02.1883 kinnitatud algne ehitusprojekt tiseri-töökoja ehitamiseks.

Kroonuaia 76 hoone

Kroonuaia 76 hoone ehitas 1883. a ehitusmeister Friedrich Hübbe endale tiseritöökojaks. Maja oli keldriga, maakivist ja tellistest vundamendil, tellistest seinte ja trepikojaga, plekk-katuse, telliskorstende ja viilkatusega. Stiililt on hoone historitsistlik ja omab nii arhitektuurset kui ka ajaloolist väärtust 19. sajandi lõpul rajatud tööstushoonena.

1883. a ehitatud hoone tänavate äärsed fassaadid on läbi aegade säilitanud algupärase väljanägemise. Kuivõrd Supilinnas võib tellisfassaadidega maju ühe käe sõrmel üles lugeda, on tegu arhitektuurset äärmiselt väärtusliku objektiga Supilinna hoonete ansamblis. Hoonet on alates selle ehitamisest kasutatud vaid tööstus- ja kontorihoonena, millest tulenevalt on sellel väga suur kultuurilooline väärtus. Lisaks on hoone asukoht esinduslik, kuna seisab Supilinna siseneja jaoks justkui väravakohal.

Kroonuaia 76 võeti 2003. a kultuurimälestisena kaitse alla.

Faccade

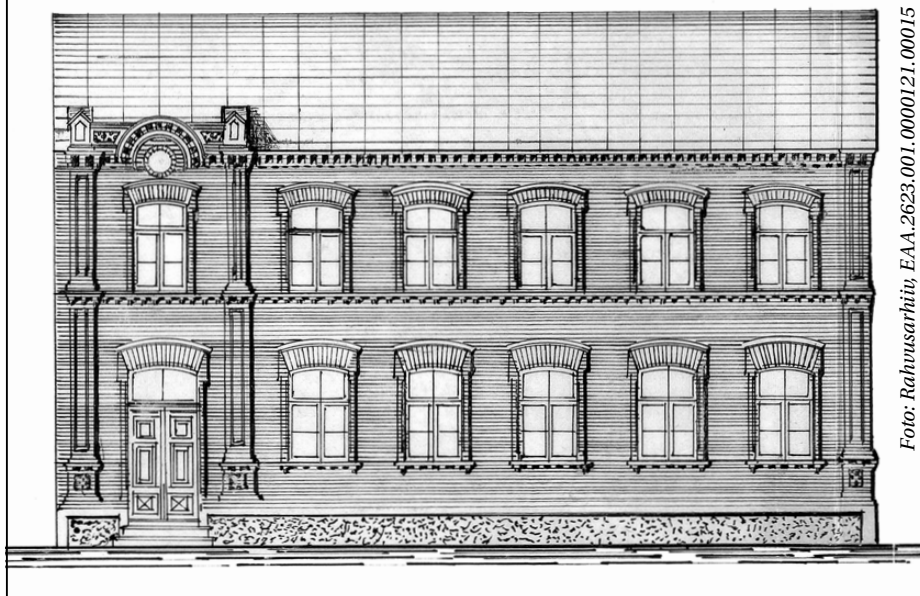

Foto: Rahvusarhiiv, EAA.2623.001.0000121.00015

valitsus välja äritunnistuse Lauavabriku nimelisele äri- mis kuulus E. von Wulfi pärijatele. 1921. a äritunnistusele on omanikuks märgitud Marie Christine Wulf. 1. juulil 1923. a on äri üle läinud firmale Thomas Clayhills & Son, Lauavabrik, mille omanik oli Hellmuth Witte.

1930. a müüb Marie Christine Wulf veidral kombel uuesti kinnistu omanikuks saanuna selle 40 000 krooni eest maha perekond Furmansky kolmele vennale (Tewe, Isak ja Aisik Furmansky), keda arvatavasti kureeris nende isa Mooses Furmansky, olemata küll ise kordagi antud kinnistu omanik. Kinnistul asus tegutsema äri nimega Furmansky ja Pojad.

Saapavabrik, lauavabrik, kastitööstus, õmblustöökoda...

1935. a saavad Jakob ja Boris Moreik (Morein) loa sisse seada jalanõude tööstus. Kuna Moreikid ei olnud ei hoone ega kinnistu omanikud, siis ilmselt võtsid nad hoone rendile. 1935. a paiknesid

krundil arhitekt A. Matteuse koostatud asendiplaani järgi elumaja, lauavabrik koos katlamajaga, kastitööstus, kaks varjualust, kaks kuuri ja saapatööstus Astra (hoones Kroonuaia 76). Rajatistest veel lisaks arteesiaakav ja lauatööstust Ema-jõega ühendav kanal, mis veel vähemalt 1995. a oli nähtav.

1940. a natsionaliseeriti M. Furmansky lauavabrik ENSV Rahvakomissaride Nõukogu määrusega, kuid töö nii lauavabrikus kui ka kastitööstuses jätkus. 1957. a töendas Naha- ja Jalatsikombinaat, et Kroonuaia 76 hoone on kustutatud nende kombinadi bilansist ja üle antud Tartu õmblusvabrikule Sangar. Hiljem tegutses hoones nahkgalanteriikombinaat Linda, kus toodeti naiste käekotte, võõsid, rahakotte ja muid väiksemaid nahktooteid.

1991. a, kui hakati natsionaliseeritud vara tagastama, tegid vastava avalduse ka 83-aastane Sora Etkin ja 54-aastane Joosi Furmansky, vastavalt Mooses Furmansky tütar ja pojapoeg. Tagastamise protsess on äärmiselt pikk, piisavalt segane ja intriige

täis lugu, millest võiks omaette artikli koostada. Selle perioodi lõppu jääb ka krundil asunud laohoonete suur põleng vaid mõni tund enne nende tagastamist omanikele. (Hooneid kasutas Aavo Pikkuus ja ilmselt oli tegu süütamisega.) Igatahes tagastati lõpuks 1997. a sügisel pärijatele ajalooline kinnistu nr 214 koos seal asetsevate hoonetega. Alates sellest ajast kuni järgmise omanikuvahetuseni (24 aastat hiljem) seisis Kroonuaia 76 jõude ja äritegevust ei toimunud.

2021. a sai kinnistu omanikuks AS Vallikraavi Kinnisvara, mis kuulub Rand & Tuulberg Gruppi. 2022. a detsembris avas Kroonuaia 76 hoones ukseid Supilinna kogukonna baar Mülä ja selle aasta jaanuaris samades ruumides tegutsev pagariäri Käck. Üks Supilinna vähestest äripindadest on jälle kasutuses.

Ülevaade on koostatud kirjanduse ja arhiivimaterjalide põhjal Taltech'i aine „Restaureerimise ettevalmistustööd“ raames ning seda on Supilinna Türi jaoks kohandatud.

Tekst JAANIK TAMMARU, LÄBI LINNA lavastaja-eestvedaja

Eelmise aasta Tirinas kutsusime inimesi üles jagama oma lugusid, et kokku panna mööda Supilinna tänavaid kulgev rännaklavastus. Seekord kirjutan seikadest, mis lavastamisprotsessis ja etendustel ette tulid.

Mõned rohmakalt mäletatud väljavõtted vestlustest lavastusprotsessi jooksul:

– „Tead, mina pole õige supilinnlane, ma olen ainult 5/10/15 aastat siin elanud, aga ma võin sind kokku viia naabriga, kes on siin kogu elu elanud!“

– „Ma näitan ühte salakäiku. Aga kui te seda kasutada tahate, siis peaksite Selle, Tolle ja Temaga rääkima.“

– „Kas keegi on ikkagi sellest õlleuputusest rääkinud juba?“

– „Tere! Tulin uurima, et mis te teete siin? Aaa! Hästi, ma seda arvasingi: mu laps/naaber/onupojatütre õpetaja on ka sellega seotud!“

– „Minu poolest võib ikka selle aiaosa maha võtta, kui teine naaber ka lubab!“

– „Tundub lahe asi, mis teete! Minu oskused on see ja too, nii et kui abi vaja läheb, olen käpp!“

Supilinna lavastamine oli omaette ettevõtmine. Mahlaka loodusega metsik tagaaid või ehitusjärgus uusarendus, tolmuks ja kruusased ja liivased alleed, Herne poe jäätised ja igapäevased suletised ja karvased. Jõgi ja sääsed ja õunapuud. Imeline maastik, kus koos publikuga rännata.

Rännaklavastus nõudis koostööd

Supilinna elanikud on lahked. Muidugi on sellises teatraalses ettevõtmises kõik võimatu, kuni keegi veidi vastu tuleb. Näiteks kahes stseenis, kui selgus, et ikkagi ON vaja voolu, saime abi kohalikelt. („Kuule, mind ennast kodus ei ole, võti on seal, mine ja vea elutoa aknast.“) Paaril korral sain ka eitava vastuse, kui küsisin luba kellegi tagahoovist läbi

põigata, ning suures plaanis tähendas see terve trajektoori ümber tegemist.

Ühel korral aga sõltus viimasest jah-ist kogu lavastussüsteemi vee peal püsimine. (Täpsustuseks siis see, et lavastuse rada läbis publik õhtu jooksul neli korda, startides iga poole tunni tagant Supilinna viiva laeva peale. Viimasel grupil tuli pisut ajaga võidu joosta, et botaanikaaias toimuva viimase stseeniga enne sulgemisminutit välja jõuda.) Samas mõne ei-öelnud supilinnalasega saime muul moel koostööd teha: minu tagaaiast te läbi küll ei saa publikuga, aga etenduse tarbeks vett võtta võite ikka!

Mõned seigad etendustelt

Kontroll-läbimängudes sain suure šoki, kui enda lavastatud stseenis Herne tänaval ootamatud näitlejad lisandusid. Ühest väravast jooksis välja hommikumantlis herra asemel trobikond kilkavaid lapsi, kes pargitud autode alt suure kisaga rotte otsisid. Lasteaiast koju jõudnud kohalikud lapsed said aru, et mingi mäng käib. Pärast täpsustavaid küsimusi hommikumantlis harrale ja teistele stseenis osalenud lastele sobitasid nad end sujuvalt näitlejatena mängu.

Jõgi ja sääsed ja õunapuud. Imeline maastik, kus koos publikuga rännata.

Fotod: Rasmus Kull

Kuidas mu laps rändteatriga ära jooksis

Tulin eelmisel kevadel koos 8-aastase tütreaga Supilinna sõpradele külla. Täiskasvanud olid omavahel, lapsed mängisid Supilinnale iseloomuliku suure sülemina kord ühes, kord teises aias. Iga natukese aja tagant oli neil eriline lõbustus: värava tagant läks mööda rändav teatrietendus. Selle värava juures mängiti rotijahti, milles lapsed kaasa löid. Ühel hetkel panin tähele, et teised lapsed on olemas, aga minu oma kadunud. Otsisime toast ja õuest, ei midagi. Teised lapsed polnud midagi märganud. Asi oli väga imelik, sest tegu on ettevaatliku tüdrukuga, kes pole eluski kuhugi ära kadunud. Nagu kiuste oli ka kellakujulise jälitusseadme aku tühi. Hakkasime tänavalt otsima. Üks sõber kahtlustas kohe, et äkki laps läks teatri sabas minema, ja helistas kellelegi korraldajatest. Ja siis äkki tuli kuskilt juba teine sõber koos kadunud ja üsna ehmunud lapsega! Oh seda rõõmu!

Mis oli juhtunud? Lapsed olid kõik koos rotipüüdmist mänginud, aga minu oma tegi seda esimest korda. Selles kohas sõitis värava tagant läbi rändteatri „buss“, mille markeerimiseks anti sõitjatele kätte plastrõngas. Kuna segadust oligi ettenähtult palju, siis andis keegi rõnga ka minu lapse kätte, kes omakorda arvas, et ju see käib asja juurde, ja „sõitis“ „bussiga“ kaasa. Kas ta ka lootis, et nagu kõik linnaliinibussid tuleb seegi lõpuks samasse peatusesse tagasi, ta enam ei mäleta. Lõpp-peatuses botaanika-aias haihtus buss kahjuks õhku ja laps oli kimbatuses. Õnneks aitas üks lahke kaassõitja tal Herne tänavale uuesti üles leida.

Olin vapustatud, et mu muidu nii mõistlik ja tark tütar sel viisil rändteatriga jalga lasi. Järeldasin, et tegu peab olema erakordselt kaasakiskuva lavastusega, mistõttu ostsin kiiresti meile mõlemale piletid, et kõike otsast lõpuni oma silmaga näha.

Kärt Normann

↑ Ehitusjärgus maja krundil annab kassikontserti Kaarel Kuusk. Kõikidel kiisupoegadel on ehitusluba olemas.

Pumbajaama →
Pumbsik
(Liisu Krass)
oma ateljees
kunsti jagamas.

Üllatus oli ka tudengistseenis, mis Oa tänavalt õlletehase juurde üles keeras. Ühel etendusel jooksis vanem proua publikuni ning pöördus näitlejate poole palvega, et kõik võiksid tulla lasteaia lõpetanud tüdrukule õnne soovima. Mariann Tammaru võttis näitlejana vastu otsuse, et mingi osa stseenist võib vahele jätta, et sellisest spontaansast võimalusest kinni haarata. Seega sai üks väike Supilinna neiu õnnesoovid kolmekümnepealiselt võõraste pundilt ning publik anti siiski õigeaegselt järgmisesse stseeni edasi ühe šokolaadikarbi võrra rikkamalt.

Supilinna sõitis publik, nagu mainitud, laevaga. Samal ajal jooksis näitleja Laura Niils, põsemikriga võimendatult, paralleelselt publiku kõrval teksti andes kaasa. Selle stseeni kohta imestas mu tuttav, kuidas meil küll õnnestus poolteist kilomeetrit „juhuslikke möödakäijaid“ ja armunud paare küll nõnda täpselt lavastada... Ei õnnestunudki: Laura vaid hõikas avatult kohalikele ning kõik, kes tahtsid, mängisid kaasa. Oma roll oli ka juhusel. Laura rääkis ka seda, kuidas kiigeplatsil sai ta kontakti noortega, kes tulid oma aega nautima, aga olid ka varmalt nõus Laurale kiike hoidma stseeni lõpuks ning talle hoogu tegema.

Katrin Kalma jagas oma mantlistseeni kohta, kuidas ta publikule oli sinna hiigelsuure mantli taskutesse ja kantidesse peitnud igasuguseid imeasju võtmiseks või vaatamiseks, aga eriti suur rõõm tekkis sellest, kui publiku liikmed oma taskutest midagi ise mälestuseks jätsid ning kui etenduste vahel ja järel oli Katrinil hulk kohalikke aialapsi aitamas koristamisega. Kuna ühe etenduspäeva tegin Katrini asemel Mantlimoori, siis oli lahe, kui mulle ootamatult ilmusid abistavad käed, kes teadsid, kuhu taskusse, mida ja kui palju panema peaks ning kuidas pisikesi LED-valgusteid nii üles seada kui ka kokku pakkida.

Agur Seim, kes end garaažide vahele ehitama sättis, veetis suure osa lavastusprotsessist oma tegelaskujuna mõõda Supilinna rännates. (Agurile sai koondatud kõik ehituse ja remondiga seotud lood, mida tuli Supilinnas materjali korjates ikka üllatavalt palju). Aguril oli üks kindel rataga härra, kellest ta inspiratsiooni sai. Kui ma nüüd ei eksi, sattusin ma selle härraga vahetult enne Tartu linna päeval toimunud lisaetendust Herne poe juures vestlema. Jällegi sai tõestatud Supilinna elanike abivalmidus, kui too härra kahe etendustevaba nädalaga rohtukasvanud platsi ja raja kangelaslikult siledaks trimmerdas.

Liisu Krass, kes mängis skvotterist kunstnikku, piserdas etenduse jooksul publiku abiga poriseks heleda mantli ning päris mitmel etendusel taheti mantel hiljem ära osta. Kõlas nii ahhetamist sekund enne, kui jalgrattavändaga porijuga mantli seljale pritsis, kui ka nõustumist: jah tõesti, see ongi Supilinn!

Kaarel Kuusk, kes Kass-Ärimehena proovis ehitusjärgus krunti maha müüa, meenutas hea sõnaga hetke, mil ühe etenduse lõpus kiviklibu hunnikul Suuk-ist inspireeritud laulu lauldes oli vaja publik ära saata, kui järsku kostis aplaus hoopis kõrvalkrundilt.

Mul on kahju sellest, et eelviimases stseenis, kus sai kaunis Oa 1a aias lõkke juures istuda, lugusid kuulata ning kunstnikku tegutsemas näha, ma ei filminud üles, kuidas iga etendusega kuuri-seinale aina põnevam teos valmis.

Aitäh kõigile, kes meid välja kannatasid. Aitäh kõigile, kes lasksid Supilinnal teistmoodi ellu ärgata. Aitäh kõigile, kes abistava käe, voolukaabli, tagahoovi, lauluhääle, tänusõna, loa või võtme usaldasid või õõbimispinna, kaljavankri juhtimise või organisatoorse koormuse kandmisega panustasid! Näeme Ülejõe!

LÄBI LINNA rännaklavastused on osa Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 põhiprogrammist. Sel kevadel ootame supilinnlasi avastama LÄBI LINNA: Ülejõe rännakutel selle asumi olemust. Etendused juuni alguses. Värskem info ühis-meedias kontol @labilinnatartu.

Johannes Tallo ja peidetud aarded Emajõe 9 keldris

Tekst LEA TEEDEMA

Emajõe 9 fassaadil võib näha omalaadset vappi tähtedega J. M. ja T. Need tähistavad maja kunagisi omanikke, Johannes ja Marie Tallot. Emajõe tänaval asunud krundi ostsid nad 1929. aastal. Nad kavatsesid sinna ehitada moodsa ja kaasaegsete mugavustega kortermaja, mis paari aasta jooksul valmiski.

Johannes Tallo oli edukas ettevõtja, usaldusühingu ehk „U/Ü Maja Joh. Tallo ja Ko“ juhataja. Ta sündis 1901. aastal Pärnumaal Jäärja vallas väike-taluniku paljulapselises peres. Enda sõnul pidi ta oma ülalpidamiseks ja kooliskäimise võimaldamiseks juba varakult tööle hakkama. Töömehetee algas traditsiooniliselt karjaskäimise ja teiste jõukohaste talutööde tegemisega. Edaspidise töömehetee sisse jäid vallasekretäri,

Foto: Merylin Suve, ERM Fk 2985:168

Emajõe 9 elamu.

Foto: Rahmusarhiiv

Johannes ja Marie Tallo kahe vanema pojaga.

asjaajaja, kirjutaja, Tallinna sadama ehitustöölise ja Estonia vorstivabriku töölise amet. Töö kõrvalt õppides omandas Tallinna Rahvaülikooli Seltsi Tallinna kolledžist gümnaasiumihariduse. Seejärel tudeeris Tartu ülikoolis vabakuulajana majandusteadust.

Tööalane tegevus jätkuski majandus- ja ehitusvallas. 1929. aastal sai temast ühistegelise kinnisvaraomanikkude kinnitusseltsi „Maja“ Tartu peaagentuuri ja ehitusbüroo juhataja ning 1932. aastal Tarvitajate Ühisuse Maja Tartu osakonna organisator ning ärijuht. 1933. aastal avati kaubahoovis osakonna pood, kust majaomanikud said soodsamalt osta kõiki maja ehitamise ja renoveerimisega seotud ehituskaupu. Ühisuse kaudu sai tellida maalri- ja pottsepatöid, veevärgi sisseadmist ja muid remonttöid. 1936. aastal reorganiseeriti Tartu osakond eraldi ettevõtteks, usaldusühinguks nimega „Maja – Joh. Tallo ja Ko“.

Poliitikaga Johannes Tallo end ei sidunud, kuid tegutses aktiivselt Tartu Majaomanike Seltsis ja Tartu Linnapanga nõukogus. 1934. aastal valiti ta majaomanike esindajana Tartu linna volikokku.

Ranked ajad

1940. aastal alanud nõukogude okupatsioon tähendas ettevõtlikele ja elus edasi jõudnud inimestele enamasti põlu alla sattumist, isikliku vara ja ettevõtete natsionaliseerimist ning väljasaatmist Siberisse.

Nii juhtus ka perekond Talloga. Johannes Tallo äri ja kinnisvara natsionaliseeriti, ära võeti ka klientide teenindamiseks mõeldud sõiduauto Opel. Igaks juhuks peitis perekond osa väärisehteid ja raha Emajõe 9 keldrisse.

Kuid hullem oli veel ees. 14. juunil 1941 saadeti Tallode pere Eestist välja, pereisa Johannesel tuli minna töölaagrisse Uuralitesse, abikaasa koos kolme pojaga saadeti Novosibirski oblastisse.

Pikk tee tagasi

1945. aastal õnnestus perekonnal kokku saada. Lootus peatselt Eestisse tagasi saada aga niipea ei täitunud. Johannes Tallo kirjutas kõikvõimalikele instantsidele pikki kirju Eestisse tagasisaamise nimel. Ka Eestist kirjutati palvekirju perekonna vabastamiseks. Paraku tuli vabastamise otsus alles 1958. aastal. Eestisse tagasi jõudnud perekond Tartusse tagasi

pöörduda ei saanud ning Tartu elamist tagasi saada ei olnud lootustki. Johannese ja Marie lapselapse Mare sõnul mäletab ta ühte lapsena tehtud külaskäiku Emajõe 9 majja Tallode kunagise teenija juurde. Enda sõnul tundis ta end seal halvasti ja surutult. Vanemate inimeste juttudest oli tekkinud sellest majast ettekujutus kui keelatud kohast, kuhu minna ja kus olla ei ole soovitatav.

Keldrisse peidetud aarded

Kunagiselt teenijalt sai pere tagasi mõned varasemalt neile kuulunud asjad. Keldrisse peidetud vara otsima minna aga tundus ilmvõimatu. 1980. aastate keskepaigas võtsid Johannes Tallo vanemad pojad südame rindu, panid selga tööriided ja läksid keldrisse asja uurima. Maja ei olnud veel tagastatud. Seetõttu tunti suurt hirmu „vahahelejäämise“ ees, mida öelda, kui keegi juhuslikult tuleb ja nende tegevuse vastu huvi tunneb. Õnneks keegi segama ei tulnud, paraku ei leidnud nad esimesel katsel midagi. Mõni aeg hiljem üritati uuesti. Seekord vedas. Päevavalgele tuli üks üsna räsitud väljanägemisega karp. Karbis olnud rahast oli järele jäänud ainult puru, võimatu oli isegi aru saada, mis riigi rahaga tegemist oli. Rahapuru sees olid Johannes Tallolt abikaasa Mariele kingitud ehted, millest järeltulijad igapäevaks midagi mälestuseks said.

Emajõe 9 ja 9a tagastati Johannes Tallo pärijaile 1994. aastal.

Rahapuru sees olid Johannes Tallolt abikaasa Mariele kingitud ehted, millest järeltulijad igapäevaks midagi mälestuseks said.

Fotod: Kairo

↑ Kairo 2022. aastal Tartu kunsti aastanäitusel koos oma elektrikapiga „Tagasimuunduv Daphne“.

← „Kairo 33“ (kink endale 33. sünnipäeva puhul) asub Kroonuaia sillast üle jõe, kohe jalgraja alguses.

Kairo: „Supilinnas on tänavad õdusad ja lihtne on näha igal pool lõuendeid“

Küsinud BRIT PEENSOO

Seda pumplakapi külge nimetab Kairo ise pumplabeibedeks. Maasikasõõrid lisas ta varasemale joonistusele möödunud suvel.

Kairo värviküllased maalid on tuttavad igäihele, kes on Supilinnas jalutades jäänud imetlema mõnd tavalisest põnevama välimusega elektrikappi. Peamiselt tema suhtest Supilinna ja tänava-kunstiga kogukonnakohvikus tassi kohvi taga räägimegi.

Kui kaua sa Supilinnas elanud oled? Kuidas siia sattusid?

Ma järsku avastasin, et elan siin, umbes aastal 2008, kui ma Zavoodis kohtusin oma elukaaslasega, kellel oli siin korter. See oli üks väike varjupaik, kuhu maanduti pärast rasket päeva või ööd, kellel parasjagu vaja oli. Ma ei ole domineeriv inimene, aga kõik teised said lõpuks aru, et aeg on otsida teine koht, võim on vahetunud. See läks vaikselt, ikka päris kaua tilkus sinna veel hilistel ööaegadel raske käega uksele kopsijaid.

See oli siis sinu esimene Supilinna kodu?

See on siia maani minu esimene Supilinna kodu. Kui tuttavad küsivad, kuidas remont

läheb, siis see on alati ainult piinamiseks ja nalja heitmiseks, see ei ole mingi päris-küsimus. Ma olen alati öelnud, et remont ei ole jaam, kuhu jõuad, vaid reisimis-viis. See on igavene protsess, eriti kui sa sees elad.

Ma hakkasin tegelikult samal ajal ka maalima, kui ma Supilinna jõudsin. Võib-olla oli põhjus see, et mul tekkis mingi oma ruum. Ma kindlasti ei ole ennast lapsepõlvest peale kunstnikuks pidanud või tundnud, et ma oskan hästi joonistada. Aga ma olen leidnud viisi, kuidas ikkagi pilte luua, sest ma tunnen seda vajadust.

Kas sul on mingeid loomingulisi eeskujusid?

Muidugi, kuidas ilma nendeta saaks. Kindlasti Frida ja Gauguin, naivistidest Rousseau. Selliste kunstnike tõttu ma olen saanud aru, et kui sa kõike valesti teed ja teed seda piisavalt järjekindlalt, siis sellest saab sinu stiil. See on sinu tugevus, et sa oled kõige parem enda piltide joonistaja. Ja kui sa näed, et miski ei tööta, see tihti-peale ei tähenda, et pead tegema seda realistlikumalt, vaid et sa pead tegema seda huvitavamalt. Ma üritan realismist hoiduda turvalisse kaugusesse.

Eesti kunstnikest ei saa nimetamata jätta Kondast, kellelt ma pärsin kõva maasika-haiguse. Asi muidugi pole maasikates, tegelikult see maal (Kondase „Maasikasõõjad“) ise on lahe ja maasikas on lihtsalt üks viide sellele maalile. Mul vedas, et ta valis maasika selleks ahvatluse märgiks. Selle saab teha mustriks ja sellega on mugav kõike katta. Mis iganes muu marja ta oleks valinud, võib-olla oleks jäänud kõik see hullus olemata. Selle maasikahulluse peale ma ehitasin ka oma isikunäituse, mis oli Viljandis Kondase Keskuses.

Maasikaga eri variantide tegemine oli ka nii lõbus ja lihtne, võimalik, et tüütasin kõik ära sellega. Aga praegu on mul uus haigus, mul on täiesti murutõbi peal ja ma loon uut komplekti selle pealt. See on hea, võtta mingi teine haigus, sest sa ei taha jääda inimestele mällu ühe-haiguse-inimesena. Oleks ikkagi hea näidata, et oled võimeline mitut asja järjest pödema.

Kust sa võtad mõtteid, mida tänaval elektrikappidele ja muudele pindadele maalida?

Loogika on sama, mis mind inspireerib ka lõuendile tööd tegema. Alguses oli see lihtne valem: naine kirju tapeedi ja

taimedega. Teinekord on nii, et oh, see on lahe koht, ma tahan siia joonistada, aga mul ei ole konkreetset mõtet, siis ma võtan jälle klassikast. Praegu ma teen hästi palju maasikasõõri asju. See viib mind tagasi kunstiajaloo op-kunsti juurde, kus oli selline värvide ja kujundite mäng, mis on mulle siiani üsna võõras olnud. Seda lähedam ongi, et ma ei pea ennast ise piirama ja nüüd on lihtsalt kätte jõudnud minu geomeetiline periood.

See, et ma kunsti piire katsetan, vist juhtub iseenesest. Mulle endale tundub, et ma olen väga konservatiivne ja üritan mitte piiridest üle minna, aga miski ikkagi tõukab lõpuks üle. Mu maalid ehk on julgemad kui ma ise kohati. Ja siis ma seisan oma maalide ees ja mõtlen, et okei, tuleb omaks võtta, et nad on kõik mu lapsed, ma ise tegin nad. Mõned jupid on vulgaarsemad ja lustakamad, mõned romantilisemad ja ... autobiograafiline komplekt.

Kui sa stuudios tegutsemise kõrvalt ka tänaval joonistad, kas see on siis koht, kus sa lihtsalt elad ennast välja? Sellest ei tule ju ilmselt sissetulekut?

Pigem ma loodan, et ei tule väljaminekut. Ei ole veel trahvi saanud. See on üks Tartu võludest, et suhtumine on niivõrd inimlik. Ükski asi, mida ma olen tänavale teinud, pole kunagi vihast ajendatud olnud või millestki halvast või mingist mässust. Kindlasti see on mäss mingis mõttes, aga hea lapse mäss, kes teab, et ei tee kellelegi

Kairo püramiid nr 1 Berliinis.

haiget ja värvitakse üle, kui teeb. Ja seda on tehtud, on korduvalt üle värvitud, päris kähku ka. Ei saa salata, et kui ma midagi tänavale teen, siis puhtalt isiklikust vajadusest ja huvist. Ja kui sealt peaksid tulema mingid viljad, siis need on lihtsalt kaasuvad hüved, mida ma pole ette näinud.

„Valge vaikelu“ (pildil on ka Supilinna lipuvärvides koogitükk).

Tänaval maalimine on ka üks viis, kuidas siia kuuluda, kuidas inimestega rääkida ja anda märku, et ma olen siin ja mulle meeldib siin. Kingitused, mida keegi pole palunud, ma ütlen nende kohta. Mõned isegi paluvad, ära tee.

Leiutasin ka sellise termini nagu suppkultuur. Ma arvan, et suppkultuuriga saab kirjeldada kõike, mis on veel loomingulist, mis boheemlaslikku vaimu veel hoiab. Ja ma loodan, et ma aitan seda vaimu kanda. Siin on teisigi kunstnikke, ma ei ole üksi selle koorma all.

On sul mingeid toredaid asju ka tänaval joonistamise käigus juhtunud?

Veevärgi mehed tulid, kui ma Supilinna platsil joonistasin pumpla kapile. Töötasime seal mõnda aega kõrvuti. Siis nad heitsid nalja, et kas sul kahju ei ole, vaata kui palju sa tööd teed, pärast keegi sodib üle. Ma joonistasin parasjagu kapi ühele küljele luuletaja Triin Tasujat ja nemad küsisid, et mis teisele poole tuleb? Kas jätan Mati toolile istuma, saad tema teisele poole teha? Nad olid väga armsad. See oli tore veevärgikohtumine.

Kui mõni lugeja ei ole ühtki su tööd veel näinud, siis kuhu sa ta suunaksid?

Marja tänaval on hea kontsentratsioon, kus on palju elektrikappe ka. Tegelikult oli kunagi mõte Supilinna päevadeks teha seal tänavanäitus, et ülevalt alla oleks kõik pinnad kaetud. Peaaegu on. Aga jah, lisaks on kiigeplatsil, Kroonuaia silla ja Vabadussilla all natukene ja kesklinnas Kaarsilla all on ka üks suurem töö.

Kuidas sa ideaalis näeksid, milline võiks Supilinn olla 20 aasta pärast?

Mis iganes selle ümber kasvab, selle vastu ei saa, aga loodan, et Supilinna süda jääks samaks. Lahe, kui ta jääks samaks mitte väga rangete piirangute läbi, vaid kuidagi loomuliku laokilejätuse tõttu, kuidagi orgaaniliselt samaks, mitte muuseumi-eksponaadina kaitstult. Aga ma ei teagi, kuidas seda saaks korraldada.

Mis on su lemmiksupp?

Mida mulle endale meeldib tihti teha ja mida mu tütar ka eraldi palub, kui ta on tõbine olnud, on kana-läätsesupp, kus on sees paprikat, sibulat, porgandit. Poeg on konservatiivne köögiviljade suhtes, siis tuleb asjad lihtsalt väikseks hakkida ja loota, et ta ei märka.

Kui Supika päevad ära jäid koroona ajal, siis tegelikult oli mul plaan katsetada Supilinna kooki teha, aga pidin rahulduma selle maalimisega. Tegin vähemalt pildil sellise kolmekihilise Supilinna lipuvärvides koogi. Seal on šokolaadikiht, siis on tavaline hele kiht ilma lisanduseta ja siis matcha või spinatiga roheline värvitud kiht. Selle poolest on ka Supilinn ikkagi minu loomingus sees.

Foto: Tõnu Rumel

Vabaduse hõng

Tekst LAURA UIBOPUU

Supilinna vanadel majadel on oma lood rääkida.

Minu teine Supilinna tulemine algas möödunud suve lõpul sooja augustikuus. Tundsin, et olen päriselt kohal, kui peale higistama-ajavat värvipotsikute ja rullidega vehkimist olime vanakraamipoest järelkärule vinnatud rohelise-ruudulise diivaniga jõudnud Herne poe ette ning täiesti vastupandamatult oli tarvis hankida sealt kõigile jäätised.

Kogu perega järelkärul uuel diivanil istudes ning Supika tänavaelu jälgides limpsisime mõnuga oma maiuseid, kes suuremat, kes väiksemat – just selle käigus me kuidagi päriselt kohale jõudsimegi. Nüüdseks oleme teada saanud, et Herne poes ei müüda hambatikke ja tüübleid, kuid kõike muud seal üldjuhul ikka on. Varem jäi Herne pood minu jaoks Toome poest kaugemale ja naljalt ma sinna ei sattunudki.

Palavast augustist on saanud plirts-plirts-märts ja väärmatu väega on me ihudele meelde tuletatud, kuidas varbad vana maja esimesel korrusel külmetasid ning kuidas krõbedamatel aegadel on kasulik koju jõudes ja jopet seljast võttes paks kampsun selle asemele panna. Oli tõesti juba täitsa meelest läinud! Sellegipoolest meeldib mulle elada just vanas majas, naudin vanu materjale, ajaloo hõngu ja siit-sealt lääpas olemist. Lootus

jääb, et ka varbakülmetamist on võimalik vähendada.

Uue ja vana segu

Uutes majades, mida Supilinna ridamisi kerkis juba kümmekond aastat tagasi, mil esimest korda siia elama sattusin, ja mida nüüdseks on vaata et sama palju kui vanugi, varbaid külmetama ei pea – järeleproovitud. Aga need on kõik ikkagi liiga korrapärased ja paika sätitud. Minu jaoks. Võibolla seitsmekahesakümne aasta pärast, kui elu on omad märgid neile külge jätnud, tekib ka nendes see õige hõng. Mõtlen vahest, et kas praegused vanad hooned omal ajal samamoodi veidi ilmetu ja kandilisena mõjusid, justkui Minecraftist välja lõigatud? Minecrafft tol ajal muidugi polnud, nagu ka legosid mitte. Võibolla nende praegune olemasolu ongi põhjus, miks nüüdisaja majad just sellised olema kipuvad?

Tegelikult mina nende uute majade üle Supilinnas ei kurda – mul elab neis mitmeid tuttavaid ja kõik nad on tõesti toredad inimesed. Usun, et Supilinn on nende arvelt ainult võitnud. Pealegi olen õppinud hindama muutuste võlu, ilma selleta hangub ära ja mandub elutuks ükskõik kui idülliline olemine. Mul on lihtsalt hea meel, et Supilinnal on olnud võimalus just sel moel arened: säilitades vana ja suunates uut, segades need omavahel kokku.

Kindlasti on Supilinn selle arengu käigus muutunud, mina kui uus-supilinnlane ei oska kõiki muutusi märgatagi, veel vähem igatseda taga omal nahal kogemata

värvikaid seiku, olmet või tegelasi. Röömustan selle üle, mis on praegu – toredad naabrid, juhuslikud jutuajamised laupäeva hommikul Saiasahwri ukse taga, lugematud kohalikud koerad, kelle peal minu oma saab sõbrunemist ja viisakat vaenamist harjutada, talvehommikused talisuplejad ja suvised hommikumantlis ujuma tuhi-sejad. Vabaduse hõng on Supilinnas minu arust täitsa alles jäänud, kuigi selle väljendused võivad olla ajas muutunud.

Supilinna lood

Samal ajal on mul hea meel, et on leidunud ja leidub jätkuvalt inimesi, kes möödunud meeles peavad, vanu fotosid ja lugusid koguvad ja vesta teavad. Viimati sirvisin üht mälestusteraamatut vastses Supika kodukõrtsis ja natuke kahju oli seda ära panna, kui kaaslased, keda oodates aega parajaks tegin, kohale jõudsid. Mis sellest, et vana Supika lood ei ole minu lood, neid on ikkagi soe lugeda ja kuulata, nende kaudu siin elatud eludesse sisse kiigata ja tegelastega tagantjärele sõbruneda.

Minu lapsepõlve aguli asemel on ammu ilma Sõpruse sild ja Turu tänav, vaid pisike jupike Sassi tänavat meenutab väikesi maju ja aedasid, kus omal ajal õunaraksus sai käidud. Supilinnal on väga vedanud. Õigupoolest võiks selline vedamine ju olla väärt lausa Supilinna oma muuseumi, kus käies saaks erinevate ajalookihtide vahel ringi reisida ja end elatud eludesse mõelda, kasvõi oma praeguse kodumaja lugu tagasi kerides. Kas poleks äge?

Kartuli tänava Ukraina heategevuskohvik

Tekst KRISTEL RESS

Kui Supilinna Seltsi eestvedajad hõikasisid välja plaani tähistada 5. veebruaril rahvusvahelist supipäeva, olin natuke kahtlev. Oleme harjunud Supilinna päevade aegsete kodukohvikutega aprilli lõpus, ent kui palju huvilisi oleks keset talve? Ootamatult aga lookles meie kohviku ees järjekord juba enne avamist ja külalisi jätkus hilise pärastlõunani.

Tegelikult ei pakkunud me ukrainlaste valmistatud toitu oma Kartuli tänava kodukohvikus müügiks esimest korda. 24. veebruaril 2022 oli üle maailma levinud teade Venemaa kallaletungist Ukrainale. Pärast kaheaastast koroonapausi korraldati aprillis taas Supilinna päevad. Olime perega plaaninud osaleda kodukohvikute päeval ja oli päevselge, et ukrainlased peavad olema osa sellest.

Nii proovisingi leida Tartusse saabunud sõjapõgenike seast mõnda inimest, kes sooviks müüa meie kohvikus omavalmistatud pirukaid. Facebooki-gruppi „Ukraina sõbrad Tartus“ pandud üleskutse peale sain ühendust tartlase Viia Põldmaaga. Tema kaudu jõudsid 24. aprillil meie kohviku lettidele mitme küpsetaja pirukad ja kokku müüsimise tol päeval üle 240 piruka kuue ukrainlanna ahjust. Kirjeldamatu oli nende tänu, kui nad said aru, et asi on aus ja et nad saavad tõesti kogu müügist tulnud raha endale.

Galina ja sõbrad

Kõik siin elus algab ja sõltub inimestest ning koostööst. Minu jaoks oli tookordse kodukohviku suurim üllatus see, et koos pirukatega saabus meie juurde üks tegus ja puhast eesti keelt kõnelev ukrainlanna: Galina Strelowska. Nagu hiljem selgus, on ta Eestis elanud juba 1989. aastast. Tema vend ja õepoeg on praegu indel.

Galina osutus tol päeval päästvaks öle-kõrreks, sest abikäsi oli hädasti vaja. Me ei olnud ukraina pirukaid eraldi reklaaminud, ent huvi oli suur ja juba poolteist tundi pärast kohviku avamist oli põhiosa neist müüdud. Pannkooke, kohvi ja muid oma pere toite oleksime võinud pakkuda ilmselt hilise õhtuni.

Järjekord Kartuli tänava boršikohviku ees. →

↓ Ukraina pirukate müük eelmise aasta Supilinna päevadel. Paremtal esimene Galina Strelowska, teine Kristel Ress ja kolmas Viktoria Kapusta koos tütrega. Vasakult kolmas vabatahtlik Tiina Kärner, teised on pirukaküpsetajad ukrainlannad.

Fotod: Kristel ja Rait Ress

Kogukond sünnib sageli ühistegevuste käigus ning nii jäin suhtlema ka Galina ja Viiaga. Nad olid sattunud kokku vahetult pärast sõja algust, kui Galina otsis ühe sõjapõgenike pere korterisse vaipa ja Viia teisele perele taburette ning nad said üksteisele abiks olla. Nüüdseks on nad aidanud lugematut hulka ukraina peresid eluaseme, töökoha ja muuga.

2022. aasta kevadel hakkasid nad pakuma ukrainlannadele võimalust teenida omavalmistatud roogadega raha Tartu kandi vabaõhuüritustel. Hilissügisest saati valmistavad ukrainlannad laatadeks toitu

juba heategevusena ja sel viisil teenitud raha eest ostetakse Ukraina kaitsjatele vajalikku.

Pole vist vaja öelda, et Galinal ja Viial on kõige selle kõrval ka päevatöö. Tugivõrgustikku kuuluvad veel Galina sõber Andrei, supilinnased Annliis ja Kenno ning teised head inimesed.

Supilinna supipäev

Nii oligi meil rõõm võõrustada tänavu 5. veebruaril oma koduvärvavas ukraina heategevuslikku supikohvikut. Olime

toidukogustega ettevaatlikud. Kas keegi üldse märkab seltsi eelteadet? Kes tahaks süüa pühapäeva lõuna aja talvel õues suppi? Kui aga meie oma sõbrad hakkasid mitu päeva varem toitu ette tellima, palusime ukrainlannadel pirukate, pelmeenide jm kogust suurendada ning Viktoria Kapusta keetis borši mitu suurt potitäit.

Kogu kohviku lahtiolekuaja vaaritasid ukrainlannad köögis juurde tšeburekke ja beljašše. Psühholoogist Anastasija Kolesnik esitas ukraina laule ja teda toetas kaks vabatahtlikku helitehnikut. Pöles väike lõke, mille ääres sai käsi soojendada – löödi isegi tantsu! –, üles olid seatud lauad. Tundus, et karge talveilm ei pelutanud kedagi, paljud jäid kohvikusse kauemaks.

Tühjavõitu lett

Supipäev möödus nagu tulejutt. Et huvilisi oli leti ees kogu aeg ja järjekord ulatunuvat vahepeal mitmekümne meetrini, oli ainus mure see, et ikka ja jälle sai mõni roog otsa. Hommikul ette küpsetatud pirukaid jätkus vaevalt esimeseks tunniks ja ka boršitünnid söödi ruttu tühjaks. Nii keetiski Viktoria meie naabrinaise köögis juurde borši ja Galina kaasa võetud varudest valmis seeneseljanka.

Hea sõber, täname sind usalduse eest. Alates 2022. aasta novembrist oleme koos soetanud ja saatnud Ukraina kaitsjatele vajalikku varustust. Sõda kestab ja vajadus tehnika järele pole kuhugi kadunud. Loeb iga euro.

Kellele: Viia Põldmaa

Konto number:

EE971010011941735222

Mille eest: annetus Ukraina kaitsjatele

Kõige hämmastavam oli see, et kohaletulnud olid nõus pikalt-pikalt ootama, lapsed ja koerad kaasas, kuni saabusid uued kuumad pirukad või uus ports suppi. Samuti soojendas südant see, kui paljud pistsid toetuseks midagi annetuspurki või jätsid vahetusraha tagasi võtmata. Mõnigi tõi sõduritele saatmiseks maiustusi, akusid, sooje kindaid ja muud.

Kassasse kogunenud 2684,5 euro eest saatsime Ukrainasse neli akujaama, päikesepaneeliga akupanga, multitööriistu, taktikalisi seljakotte, mootorsae ja tööriistakohvrid. Nüüdseks on Viia avanud eraldi konto, kuhu saab teha annetusi, et jätkata Ukraina kaitsjate toetamist. Kui keegi soovib tellida ukraina hõrgutisi oma kodusele peole või töökohta, siis Galina (strelowska@hotmail.com) aitab teil saada Tartu kandi ukrainlannadega kontakti.

Ukraina heategevuskohvikusse ootame kõiki jälle aga juba Supilinna päevade platsipäeval, 29. aprillil kiieplatsil!

Tirina supiretsept: Viktoria borš

VIKTORIA KAPUSTA

Tõlkinud Viia Põldmaa

Minu pere lemmikroog on loomulikult borš – nagu igas ukraina peres. Borš on supp, mis peaks igas kodus alati olema. Kui borši parasjagu pole, siis on kõik näljased, eriti mehed. Borš on sotsiaalne tööriist, mis ühendab kõiki ukrainlasi ja kogu Ukrainat. Kuigi me oleme erinevad, sööme kõik seda suppi. See tähendab, et meil on midagi ühist: see on borš!

Borši valmistamiseks vajad kondiga sea- või veiseliha (näiteks koodiliha või ribi), punaseid konservube, peeti, kartulit, kapsast, sibulat, porgandit, salatipaprikat, tomatipastat, ürte ning maitse järgi soola ja pipart. Aega kulub koos puljongi keetmisega tund-poolteist.

Kõigepealt keeda lihast puljong. See on valmis siis, kui liha on pehmeks keenud ja kukub kondi küljest lahti. Tõsta nüüd liha välja, eralda kontidest ja haki peeneks. Pane liha kõrvale. Kui vaja, kurna puljong.

Tõsta peenikesteks ribadeks lõigatud toores peet ja oad keevasse puljongisse ning hauta need pehmeks. Nüüd pane potti kuubikuteks lõigatud kartul. Kui kartul on pehme, lisa ribadeks lõigatud kapsas ja paprika ning lase supil veel paar minutit podiseda. Vahepeal riivi porgand ja haki sibul ning prae need pannil kergelt läbi, seejärel lisa pannile tomatipasta. Tõsta porgandisibulasegu ja liha samuti potti. Lõpuks maitsesta supp soola ja pipraga.

Ukrainas süüakse borši hapukoore ja sibulaga ning muidugi kohaliku soolapekiga.

Rahvusvaheline Supilinn

Foto: erakogu

Supilinna vahel jalutades mõne võõrkeele kuulmine ei tekita ammu enam imetust. Kõik kohatavad välismaalased pole siin sugugi ekskursioonil vanu maju uudistamas. Rõõm on näha, et nii mõnigi on otsustanud siia oma kodu rajada.

Tirin uuris kolme toreda välismaalase käest, mis neid siia tõi ja kuidas Supilinn nende pilgu läbi paistab. Kui ka mõni sinu naaber on kaugemalt pärit, aga sa teda siin lehekülgedel ei näe, võta samuti inspiratsiooniks need küsimused näppu ja tee lähemalt tutvust.

1. Sinu rahvus?
2. Kui kaua oled Supilinnas elanud?
3. Kuidas sa Supilinna sattusid?
4. Kõige parem asi Supilinna juures?
5. Kõige imelikum asi Supilinna juures?
6. Kuidas reklaamiksid Supilinna?
7. Jaga mõnda enda ja Supilinnaga seotud lugu.
8. Lisaküsimus. Mis on su lemmiksupp?

← Richard: hea keskkond lastele

1. Inglise
2. 6 aastat
3. Perekonna pärast. Kolisin siia veidi enne oma esimese lapse sündi.

4. Minu jaoks on see ligipääs laiale valikule välitegevustele, olles samas kesklinnast jalutuskäigu kaugusel. Kohe tulevad pähe jooksmine ja kõndimine, rattasõit, orienteerumine, ujumine, süstasõit, uisutamine, suusatamine, diskgoof, *slackline*, tennis, lisaks väljõusaalid ja ligipääs ujumisrannale. Siin on ka lastel palju tegevust.

5. Paar asja meenub kohe. Esiteks siinse arhitektuuri mitmekesisus, seda nii vanuse kui ka väljanägemise mõttes. Kõige äärmuslikumal juhul on uhiuued korterelamud mahajäetud varemete kõrval, aga ma arvan, et üldiselt muudab see piirkonna huvitavaks. Teiseks on mind sageli üllatanud see, kui mahajäetud võib Supilinn tunduda kevadistel ja suvistel nädalavahetustel. Näib, et paljudel eestlastel on suvekodud, mida nad palju kasutavad. See ei ole Suurbritannias tavaline.

6. Keskne, vaikne, suuresti liiklusest vaba, hea keskkond lastele, palju välitegevusi.

7. Muutuste kiirus siin on päris muljetavaldav ja seda on olnud huvitav viimase paari aasta jooksul jälgida. Suurbritannias on enamik linnakeskuste lähedal asuvaid elamupiirkondi püsinud muutumatuks kümneid, kui mitte lausa sadu aastaid. Siin toimub kogu aeg areng, jõearne ala on palju muutunud ja olen oma silmaga näinud, kuidas tänavaid asfalteeritakse ja valgustatakse esmakordselt!

8. Kõrvitsasupp peekoni ja peterselliga.

Foto: Silver Gutmann

Thomas: maa ja linna kohtumispaik

1. Prantslane
2. Alates juulist 2022

3. Sõime abikaasaga õhtust. Kodu vahetuse jutud olid söögikõrvased tol korral. Küsisin naiselt, et kuhu me siis kolime? Ta vastas: „Kodusse, mis asub puumajas, kus on kõrged laed, oma aed ja elava tule võimalus.“ 15 minutit hiljem oli kõikidele kriteeriumitele vastav uus kodu Herne tänaval leitud.

4. Asukoht. Ühelt poolt asub see nii kesklinna lähedal ja pakub seetõttu kõiki linna mugavusi, kuid teiselt poolt on väga maalähedane ja meenutab rohkem küla kui linna.

5. Tänavanimed on harjumatud ja naljakad samal ajal. Kui neid külla tulnud vanematele tõlkisin, saime palju naerda, sest Prantsusmaal selliseid tänavanimi ei leia.

6. Maaelu võlu ja kesklinna mugavus kohtuvad Supilinnas.

7. Inimesed päriselt räägivad teineteisega! Juba esimesel puudeladumisel kuuri rääkisid rohkemate naabritega kui eelmises Annelinna kodus 5 aasta jooksul kokku.

Foto: erakogu

Tomaž: maaliliste majadega muinasjutumaa

1. Sloveenlane
2. Juunis saab 6 aastat Supilinna kolimisest.
3. See, kuidas me Supilinna sattusime, on üsna huvitav... Nimelt, kui me hakkasime endale Tartus elukohta otsima, uurisime samal ajal ka võimalusi, kuhu kooli saaks meie 9aastane poeg õppima asuda. Ainult ühest koolist saime kutse tulla lapsega vestlusele. See oli Kesklinna kool. Neil oli neljandas klassis parasjagu üks vaba koht ja lapsele kool meeldis. Sellest tulenevalt hakkasime kooli ümbrusest elukohta otsima ja nii jõudsimegi Supilinna. Kuid kõik ei läinud plaanipäraselt – koolikoht anti teisele lapsele, ehkki ta polnudki isegi mitte kooli piirkonnast...
4. Mulle meeldib vaikus Supilinnas ja samas olen ju jalutuskäigu kaugusel kesklinnast ja teistest olulistest punktidest. Elan justkui linnas, aga rohealad ja muidugi Emajõgi on ka siinsamas ning peaaegu igal majal on oma aed.
5. Mulle ei meeldi Supilinna talved. Aga mitte ilma, vaid (mõnede) inimeste pärast. Talved paljastavad inimeste hoolimatu suhtumise teistesse. Kuidas? Sellega, et mõned ei roogi oma maja eest üldse lund ja see teeb seal kõndimise ikka päris ebameeldivaks, isegi ohtlikuks.
6. Supilinn on kui maaliliste majade ja aedadega muinasjutumaa.
7. Mul ei tule küll ühtegi konkreetset lugu meelde, aga on olnud palju väikseid meeldivaid hetki, mis koos teevad elu rõõmsamaks, näiteks proudad, kes minu koera tervitavad ja silitavad, kui väljas jalutamas käime, või möödudjad, kes tänavad või ütlevad „Jõudu!“, kui ma lund lükkan, ja lapsed, kes tänavä ääres oma kooke ja muud müüvad, ning naaber-kunstnik, kes joonistas meie (kahjuks juba surnud) kassi aia peale jne jne...
8. Kalasupid on mu lemmikud. Olen neid proovinud kõikjal maailmas, nii mage- kui ka mereveekaladest tehtuid... kõik on maitavad. Euroopa mageveekalasuppidest meeldib mulle ungari „halaszle“ ja merekaladest on mu lemmik „brodet“, mis on aga juba pigem hautis ja mida pakutakse Aadria mere rannikul.

Luulenurk

detsembriski mõnulevad koorekohvi lombid
musta kohvi lombid ja ingveritee
supilinna kruusastel teedel
kargetel platsidel sätendab sametine muru
kliima on muutunud

veel lapsena tuiskasime igal talvel
kõhuli kilekottidel mäest alla
leevikesepõksed lumised
hämara müttasime krudinal koju

nüüd on meil kesk-euroopa, inglismaa
vahest ainult vihma tuleb pisut vähem
pisikud ei sure, tõbi aina vindub ja terveks ei saa

imetlen neid saja-aastaseid puidust maju
tunnen ühtaegu helgust ja valu
mõelge näiteks et see planeet on vaid osa
ühe hiigelsuure olendi kehast
ja meie vaid hulbime sipelgaina ta sees
ühtaegu ehtides ja söövitades teda

vahest pole see kosmose süda
millesse me metsi ja maavarasid
laastades vaiaga virutame
vaid kõigest küüs mis heidetakse maha
kui sellesse on mädanik tekkinud
eks loodus ikka kuskil sünnitab end edasi
kui inimene kaob

*

Ühes helvestega keerlesin vaikusel.
Lumi katab kõik pehmusega,
vaikus on kui lumi, lumevaikus.
Külmaga taheneb selgus.
Selge mõte on karge kui talvine mets.
Õrnalt silitasin reit, ent jätsin.
Mu käsi oli jahe, aken jäine.
Sind aga katab uni, mu väike.
Ja tekid. Üks ilu pärast, teine sooja,
kolmas armastusest.
Nüüd istun rätsepaistes ja loen.
Ridadel kangastuvad mustrid,
otsekui lumekristallid, kordumatud.
Valgus kiirgab ekraanilt ja tuba on soe.
Hommik toob kuuma kummelitee,
tuppa jääkirmest sädelevad halud,
õuevaate lumelillilise.

*

Teel möödus minust hüatsindilõhnaline vanamees,
ma mõtlesin, et küllap hoovab see hõngus ta põuest.
Poid rebestasid jääsaari Emajõe tumedas vees,
on kevad ja samas on talv vist veelgi.
Ei ole Sind ma näinud pikka aega,
mu maja ees pohmakavaevas vaid
seisis üks suitsetav parm.

KRISTINA VIIN

Fotod: Juri Aljanaki

Näitusetöö „Kurbus“.

Näitusetöö „Raev“.

Supilinna ägedad noored: Marta Palmiste

Küsinud BRIT PEENSOO

Foto: erakogu

Marta Palmiste

Marta Palmiste on Supilinna tüdruk ja Tartu Katoliku Hariduskeskuse 11. klassi õpilane, kes on lõpetanud ka Tartu Lastekunstikooli. Tema esimest kunstinäitust „Emotsioonid“ võis Käkis/Müläs näha veebruaris-märtsis 2023.

Miks valisid oma esimese näituse teemaks just emotsioonid?

Valisin näituse teemaks emotsioonid, sest kõik inimesed tunnevad neid igapäevast ning selle teemaga on lihtne samastuda. Kuna näitus oli seoses mu 11. klassi praktilise tööga, siis oli ka mingi kindla teema valimine vajalik, et töö ei oleks liiga laialivalguv.

Mis sind inspireerib?

Mind inspireerivad mu enda kogemused ja läbielamised ning see, kuidas need mind end tundma panevad. Selle näituse puhul valisin joonistada emotsioone, mida ma ise kõige rohkem viimasel ajal tundnud olin.

Kuidas sinu tööd sünnivad?

Tavaliselt tekib järsku mõte, mis võib tulla seoses mingi olukorraga või hetkelise tunde/emotsiooniga, ning siis proovin selle võimalikult kiiresti paberile joonistada või vahel ka maalida.

Millised kunstnikud on sulle eeskujuks?

Ma ei oska nimetada otseselt kedagi, kes on mulle eeskujuks, aga mulle väga meeldivad Gustav Klimti töödes olevad mustrid ja lillemotiivid. Samuti on väga lummas Vincent van Goghi tööd.

Kas kunst annab tiivad?

Ma arvan küll, et kunst innustab ja inspireerib kuidagi elus edasi minema. Annab lootust ja südamele rahu ning tunnet, et keegi mõistab sind.

Kui saaksid olla ühe päeva keegi teine, siis kes sa oleksid ja mida ette võtaksid?

Ma tahaks üheks päevaks olla kass. Ma magaks terve päeva ja lesiks päikese käes. Poleks ühtegi kohustust, ainult puhkaks ja nuruks pai.

Millest sa unistad?

Viimase aasta olen unistanud enda hubasest puumaja korterist, kus ma peale gümnaasiumi lõpetamist omaette elama hakkaks.

Ma kujutan vahel ette mõnusat õhtupoolikut, kus ma istun oma elutoa diivanil ja loen raamatut või miskit muud harivat. Mul on elutoa laes ja üldse terves korteris palju tulekesi ja kindlasti ka palju taimi ning mul on kass, võib-olla isegi mitu. Olen päris palju leidnud ennast sellest momendist mõtlevat. Kunstialaselt on mul mõttes tulevikus uue asjana tätoveerimist õppida.

Mis on su lemmikkoht Supilinnas?

Olen Supilinnas elanud terve elu ja iga-sugu huvitavates kohtades ringi seignud. Hetkel on mu lemmikkoht Supilinnas Herne tänav. Mulle meeldib seal lihtsalt jalutada ja vaadata, kui palju tore-daid ja erineva arhitektuuri ning värviga maju Supilinnas on.

Mis on su lemmiksupp?

Ma väga ei ole supiarmastaja, aga frika-dellisupil on mu südames eriline koht, eriti kui seal on palju frikadelle. :)

Foto: Liisi Toom

Heategevuslik vegan *brunch* eelmise aasta Supilinna päevadel.

Supilinelased tulid hätta sattunud kassidele appi

Linnaosa kassidega seostuvad nii mured kui ka rõõmud. On aga ilmne, et paljude supilinelaste südamed on kassidele valla.

Kes ei oleks näinud Supilinna Facebooki grupis üla peal olevate kasside kuulutusi? Tartu Kassikaitse on nii mõnegi tõeliselt hädas olnud Supilinna kassi terveks ravinud ja talle päris kodu leidnud. Paljud supilinelased on pakkunud kassidele hoiukodu ja mitmed Tartu Kassikaitse kassid elavad nüüd ilusalt Supilinna elu.

Sellest inspireerituna toimus eelmise aasta Supilinna kodukohvikute päeval heategevuslik vegan *brunch* Tartu Kassikaitse kasside heaks. Lepiku 14 hoovis olid üleval kodu otsivate kasside pildid, vabatahtlikud jagasid infot ning kohalik kass Snowy käis ja kontrollis, et kõik oleks hästi. Külastajad said vaadata kuuriseintel olevat Ardi Sažko ja Liisi Toomi kunstinäitust, mis tegi halli ilma rõõmsamaks ja värvilisemaks. Loomulikult oli maalide seas ka maal kassist, mis päeva lõpul oma päris kodu leidis.

Kevadiselt viimasel päeval olid Tartu Kassikaitse vabatahtlikud, Tüümiani saiapalee ja Lepiku 14 elanikud kasside heaks küpsetatud saiakesti, teinud kevadrulle, tofutoorjuustukooki ja pastat. Kõik 100%

vegan, ikka loomade pärast. Kartsime küll, et vihma tõttu jääb külastus kesiseks, aga kahe tunniga oli absoluutselt kõik otsas. Toidu ja maalide müügist ning annetustest koguti Tartu Kassikaitsele kokku 890 eurot! Annetajate seas oli ka lapsi, kes tulid spetsiaalselt tooma eelmisel päeval Supilinna laadal oma asjade müügist saadud tulu. Nii armsad lapsed ja pered!

Lepiku 14 elanikud ja Tartu Kassikaitse kassid on väga tänulikud. Täna on kodu ootel uued kassid, mistõttu saladuskatte all võib öelda, et ka sel aastal teeme korraliku vegan *brunch*'i Tartu Kassikaitse kasside heaks. Ootame külla küsima nõu, toetama oma ostudega või ka pakkuma oma vegantoitu heategevusmüügiks.

LIISI TOOM

Tartu Kassikaitset saab toetada, kasse adopteerida või neile hoiukodu pakkuda www.kassidkoju.eu. Kõik ühekordsed ja püsiannetused on teretulnud!

Saaja: MTÜ Tartu Kassikaitse
Selgitus: annetust
Pangakontod:

SEB: EE581010220072929015
Swedbank: EE412200221042553213

Herta Liisa Käämbre

Supilinna elu

Eelmisel aastal osalesid Tartu Kesklinna Kooli ja Tartu Katoliku Hariduskeskuse õpilased kunstikonkursil „Supilinna elu“. Vahvaid töid oli palju rohkem, kui õnnestus eelmise aasta Tirinas avaldada. Siin on veel mõned toredad joonistused.

Lisanna Saarnits

Vivian Mikli

Joanna Marie Trolla

Jocelyn Truija

Rando Pihlak,
Kristjan Raud,
Harald Rohtla

Mirjam Märtin

Tartu talvel

Rasked lumekangid
katavad me kodulinna.
Tänavad kui lumevangid,
raske kuskile on minna.

Kuid ei Emajõe suuda
pakanegi peatada –
„Külm midagi ei muuda!“
võib tartlane sul teatada.

Marta Needo (13 a)

Eva Piret Jõeveer

XXI SUPILINNA PÄEVAD

26.–30. aprillil 2023

Kolmapäeval, 26. aprillil

6.30 Hommikune linnuretk Veljo Runneliga. Koguneme kiigeplatsil kiige juures.

Neljapäeval, 27. aprillil

17.00 Tartu linnamuuseumi ja Tartu linnaraamatukogu ekskursioon „Kirjanduslik Supilinn“. Koguneme Herne poe ees.

Reedel, 28. aprillil

18.00 Supilinna arhitektuurilooline ekskursioon „Märgilised majad“. Anname üle Supilinna parima maja märgi. Koguneme Herne poe ees. Ekskursiooni juhivad Mart Hiob.

20.00 Kirjandus- ja lõkkeõhtu Mülä hoovis (Kroonuaia 76). Üles astuvad Jüri Metssalu, Kristina Viin ja Kaarel Viljaste.

PLATSIPÄEV

Laupäeval, 29. aprillil

16.30 Ukrainakeelne Supilinna ekskursioon. Ekskursiooni juhivad Peep Mardiste, tõlgib Galina Strelowska. Koguneme kiigeplatsil ukrainlaste telgi juures.

Marja mängutänav

12.00 Mängutänavavamine Tähtvere-Marja nurgal.

12–16 Tegevused mängutänaval. Pallimängud, ratta trikirada, male- ja kabelauad, looduse märkamise bingo, putukate joonistamise võistlus ja kõik muu, mida lapsed (ja mängulised täiskasvanud) suudavad välja mõelda. Kohal on mängujuhid Tartu Kesklinna koolist.

Pealaval kiigeplatsil

13.00 Platsipäeva avamine

13.05 Mustlasansambel Maljarka

13.30 Laulupesa lapsed

14.00 Tantsumõmm. „Kiigadi-kaagadi“ ühistantsimine rahvusvahelise tantsupäeva puhul (õpetust jagatakse kohapeal)

14.30 Tähtvere Tantsukeskus

15.00 Allikabänd

15.30 Vabalangus

16.00 Anastasia Kolesnik ja tantsukool Dance Hayat (juhendaja Nataliia Kulishenko)

16.30 Kehad

17.00 THE CROSSLEGS

18.00 LONITSEERA

Päevajuht Jüri Metssalu

Tegevused kiigeplatsil

Täika, Tartu linnamuuseum, Trüki- ja paberikunstikeskus TYPÄ, Noorte Kotkaste Tartu Malev, HuviTERA, Paranduskelder, Akros, Päästeamet, Supilinna Seltsi infotelk ja rohevahetus

Süüa ja juua pakuvad

Ukraina heategevuslik supitelk (kogu tulu Ukraina kaitsjatele), Tartu Toidujagamine, VLND Burger, Kolm Tilli, Ehedik, Peninuki Napsikoda, Toome kohvik.

NB! Ühekordseid nõusid me ei kasuta. Platsil on Panditopsi pandipakendite süsteem. Veel parem: võta oma nõud kaasa!

Lodi Jõmmu tunnisõidud

Väljumised Emajõe tänaval asuvalt Supilinna kaitl kl 14:30, 15:30, 16:30. Pilet 6/4/2 eur (täiskasvanu/õpilane/laps vanuses 2–7 a)

AVATUD HOOVIDE PÄEV

Pühapäeval, 30. aprillil

Supilinnalased avavad oma ukse, väravad ja südamed. Avatud hoovikohvikud ja näitused. Täpsemad kirjeldused veebis.

11–14 Kroonuaia 7. Kesklinna kooli kogukonnapäev koolimajas ja selle hoovis

13–17 Kroonuaia 68. Kohvik Naba ja maalide näitusmüük

11–15 Kroonuaia 76. Supipäev Müläs

11–14 Kroonuaia 66a. Taevamanna lasteaias (sissepääs Oa tänavalt). Tartu Luterliku Peetri Kooli lasteaias kohvik

10–17 Emajõe 1b. Kontorikohvik VÖRK

11–14 Oa 22. Suvi Kõpsetab

10–... Herne 5. Naabri Kass

11–... Herne 20. Saiaahwer

11–15 Herne 34a. Supilinna supikohvik Suhvik

14–20 Herne 38 hoovi punases kuuris. Marge Nelgi ja Daniil Logovoi näitus „Ravikuur“

11–18 Herne 53b. Hernes, hernes, uba! Kohvik, Supilinna loomade portreenäitus ja muusika vinüütidelt

12–... Marja 26. Takeaway burksikohvik Miku juures

11–13 Tähtvere ja Marja nurga peal. Marja jäätisepang. Kogu müügitulu Ukraina heaks

12–16 Tähtvere 4–2. Korp! Indla konvendikohvik

11–17 Lepiku 3. Kollase Kassi Kohvik. 11–13 avatud kõigile, 13–17 avatud etenduse küllastajatele

14 ja 17 Lepiku 3. Lastetendus „Igal kassil oma rada“. Pilet 3/5 (sularahas)

12–... Lepiku 14. Vegan brunch. Tulu läheb Tartu Kassikaitsel

Tartu linna sõudebaasi juures jalkaväljakul (Lubja tn otsas, teisel pool jõge)

16.00 Jalkamatš Supilinn vs Loddakoda. Tule Supilinna eest mängima ja kaasa elama!

Suure Munamäe Pääpikkude linnus

R–P Mülä hoovis (Kroonuaia 76). Sisepääs 2 eurot (koolieelikud tasuta). Töötoad, trennid ja pääpikkude söömaajad. Tule ja saa rollimängust osa!

KÖIK ÜRITUSED ON TASUTA

(v.a lodjasõidud, pääpikkulinnus ja hooviteater – täpsem info kavas)

Kavas võib ette tulla muudatusi

Lisainfo: www.supilinn.ee

Supilinna Seltsi juht Helen Hiimaa (50 27 962)

Tuhat tänu toetajatele ja koostööpartneritele:

Tartu linn, Kodanikuühiskonna Sihtkapitali (KÜSK) kohaliku omaalgatuse programmi, Tähtvere Puhkepark, Mülä/Käkk, Tartu linnamuuseum, Kommipomm, A. Le Coq, Peninuki Napsikoda, Pühaste pruulikoda, VLND Burger, Coop Tartu, Toome kohvik, Kolm Tilli Tänavatoit Tartus, Ehedik, Päästeamet, HuviTERA, AS Tartu Veevärk, Trüki- ja paberikunstikeskus TYPÄ, Paranduskelder, Foodsharing Tartu, Panditops, Emajõe Lodjaset, Tantsumõmm, Võimlemisklubi Akros, Tartu Kesklinna Kool, Galina Strelowska ja Tartu ukrainlaste kogukond, Tartu Muinaskeskus ja Suure Munamäe Pääpikkud, Noorte Kotkaste Tartu Malev, Tähtvere Tantsukeskus, Mustlasansambel Maljarka, Vabalangus, Allikabänd, Kehad, Laulupesa, Ihaste Selts, Tartu Rattaliiklejate Selts, Tartu Kalev, Loodusmuuseum, Tartu Ülikool, OÜ Ceelia, Welco, Rock Music, Stopp OÜ, trükikoda Paar, Kadri Kosk, ROHEringi projekti meeskond, Tirina autorid ja kaastöölised, Marja mängutänavavamine meeskond, Supilinna päevade vabatahtlikud

Homikune linnuretk ja Marja mängutänavavamine looduse uurimise tegevused toimuvad koostöös Tartu ROHEringi projektiga, mida kaasrahastatakse LIFE programmist.